

# Labo lokale burgerparticipatie

Analyserapport

burgerparticipatie



# Inhoud

<b>Inleiding</b>	<b>3</b>
<b>Het begrip lokale participatie</b>	<b>6</b>
<b>Het overzichtskader als vertrekpunt</b>	<b>8</b>
Opbouw van het kader	8
Lokaal bestuur neemt initiatief	10
Lokaal bestuur en burger(s) nemen als partners samen initiatief	11
Burger(s) nemen initiatief	12
Aandachtspunten	13
Hoe ga je als lokaal bestuur zelf aan de slag met een kader?	13
<b>Een blik op de participatiepraktijken in Vlaanderen</b>	<b>15</b>
Methodiek	15
Typologie cases	16
Geografische spreiding	16
Initiatiefnemer	16
Thematische insteek	17
Methoden	17
Platform	17
Overzicht van de cases	18
<b>Overheid neemt initiatief</b>	<b>19</b>
Participatieve opmaak beleidsplannen	19
Participatieve gemeenteraad	20
Vernieuwing adviesraden	22
<b>Partnerschappen tussen lokaal bestuur en burgers</b>	<b>23</b>
Co-creatie	23
Participatieve begroting	25
Burgerpanel	26
<b>Burgers nemen initiatief</b>	<b>28</b>
Een zijstap: 'Right to challenge'	30
<b>Algemeen besluit</b>	<b>32</b>
Conclusies	32
Onderzoekssporen	34
<b>Bijlagen</b>	<b>36</b>
Participatieve opmaak van het participatiereglement	36
Cocreatie	36
Burgerbudget	37
Burgerpanels	42
<b>Meer info en bronnen</b>	<b>46</b>

# Inleiding

De VVSG voert een 3-jarig project 'labo lokale burgerparticipatie' uit, geïnitieerd door Vlaams minister van Samenleven en Binnenlands Bestuur Bart Somers. Met het labo verzamelt, analyseert en verspreidt de VVSG innovatieve praktijken van lokale burgerparticipatie in Vlaanderen. Het labo bestaat uit een 20-tal koplopers inzake lokale burgerparticipatie met daarbij zowel lokale besturen als enkele partnerorganisaties, onder leiding van Karolien Dezeure (Mondea) en ondersteund door Joke Van Reppelen en Roman Cluytens (VVSG). Het labo laat zich inspireren door het internationaal vergelijkend onderzoek, uitgevoerd door het Instituut voor de Overheid van de KU Leuven (promotor: professor Trui Steen).

Naast de analyse van lokale praktijken wordt in de schoot van het labo een experimentlijn met betrekking tot 'right to challenge' uitgerold. De VVSG ondersteunt actief een aantal lokale besturen die willen experimenteren met het concept. Deze experimenten zijn gestart tijdens de zomer van 2021. Daarnaast verdiept het labo zich in andere innovatieve coproductie-instrumenten en manieren om burgerinitiatief te stimuleren.



Burgerbegroting  
Antwerpen  
© Frederik Beyens

Interessant aan het traject is dat het 12 jaar later volgt op het initiatief van toenmalig minister Keulen die via de oprichting van een werkgroep participatie zicht probeerde te krijgen op het diverse participatieveld. De werkgroep had als opdracht om de veranderingen in participatie te benoemen en een visie daarop te ontwikkelen dat inspirerend kon zijn voor een nieuw beleidskader. Ook de vraag hoe de Vlaamse overheid een meer participatief bestuur in de steden kan aanmoedigen en ondersteunen, werd aan de Werkgroep voorgelegd. Intussen zijn een aantal van de aanbevelingen geïmplementeerd, zijn een aantal tendensen die we toen zagen verder ontwikkeld (zoals de participatieve gemeenteraad of de burgerbegroting) maar stellen we tevens vast dat veel aannames uit het toenmalige rapport nog steeds actueel zijn (De Rynck & Dezeure, Burgerparticipatie in Vlaamse steden, het verslag van de commissie Keulen, 2009).





Burgerjury  
Vaartkomovers  
© Stad Leuven

## Samenkomsten Labo 2020-2021

	Datum	Thema's
1	21/04/2020	Toelichting project en verdere afspraken
2	15/05/2020	Analysekader & overzichtskader
3	20/08/2020	Inventaris & feedback analysekader, overzichtskader en praktijk filmpjes
4	15/09/2020	Analysekader toegepast op case: <b>Stadsmakers</b>
5	19/10/2020	Praktijkcases <b>Actuaforum Nazareth</b> en <b>Vetex-site Kortrijk</b>
6	17/11/2020	Algemene duiding onderzoek KUL en dossier Right to challenge
7	15/12/2020	Mini-publics: academische duiding • <b>Burgerkabinet Gent</b> en <b>Burgerpanel Mechelen</b>
8	19/01/2021	e-democratie: academische duiding en praktijkervaringen
9	23/02/2021	Right to Challenge • <b>Coronabuurtbudget Beringen</b>
10	23/03/2021	<b>Burgerbegroting Genk</b> , eerste aanzet analyserapport, reflectie Right to Challenge
11	21/04/2021	Visienota Right to Challenge • <b>Commonslab</b>
12	18/05/2021	Burgerinitiatieven: toelichting Filip De Rynck Cases: <b>OpgewekTienen</b> en <b>Bottom-up initiatieven in Antwerpen</b>
13	08/06/2021	Case: <b>Jongerenbegroting Sint-Niklaas</b>
14	19/10/2021	Toelichting veldonderzoek burgerinitiatieven (Socius); analyserapport
15	16/11/2021	Bespreking analyserapport
16	09/12/2021	Dankjewel aan de deelnemers Analyserapport Next steps labo

Het traject van het labo ging enigszins anders dan gepland. Waar we initieel een 6-tal samenkomsten met werkbezoeken hadden voorzien, kwamen we 16 keer online samen in de periode van april 2020 tot december 2021. De agenda werd gevoed door de inzichten uit internationaal onderzoek en uit de praktijkcases aangebracht door de besturen (zie verder). Het grote engagement van de leden kwam naar voor uit het feit dat ze maandelijks trouw virtueel aanwezig waren op de bijeenkomsten; deelnemers voelen duidelijk de meerwaarde om in een open setting praktijken en kennis over participatie op een laagdrempelige manier uit te wisselen. Er is dan ook de expliciete vraag van de deelnemers aan het labo om deze manier van samenkomen en uitwisselen verder te zetten. Daarnaast maakte het labo ook werk van een visietekst rond right to challenge.

Deze analysenota vat het werk en de inzichten uit het labo samen. In het eerste deel staan we stil bij het theoretisch kader dat we gebruiken om de initiatieven te analyseren. In het tweede deel overschouwen we de inzichten als we de praktijken toepassen op het kader. In het derde deel verdiepen we een aantal specifieke instrumenten die als 'nieuw' naar voor worden geschoven; zoals de burgerbegroting, de mini-publics, digitale participatie, ... We richten ons, naast een omschrijving van de cases, op de geleerde lessen. Tot slot overschouwen we het participatieveld met een aantal beschouwingen.

Karolien Dezeure, Mondea  
met bijdragen uit het labo  
Roman Cluytens, VVSG  
Joke Van Reppelen, VVSG

## Grote dank aan de deelnemers van het labo



Annelies Dickens, *ambtenaar communicatie en participatie, Oud-Turnhout*  
Bernard Govaert, *algemeen coördinator, Netwerk Duurzame Mobiliteit*  
Carmine Pollet, *beleids- en participatiemedewerker, Nazareth*  
Dirk Habils, *dienst wijkontwikkeling, Genk*  
Dirk Mattheeuws, *projectmedewerker participatie, Mechelen*  
Goele Vercammen, *beleidsmedewerker, Vlaamse Land Maatschappij*  
Hanne Vissers, *medewerker stadsmakers, Antwerpen*  
Jan Mellebeek, *diensthofd gebiedsgerichte werking, Leuven*  
Karoline Lenaers, *diensthofd directie mens, Beringen*  
Katrien Dreessen, *expert participatie, Genk*  
Laurence Hauttekeete, *beleidsmedewerker, Deinze*  
Linda Boudry, *directeur Kenniscentrum Vlaamse Steden*  
Lize Meert, *gebiedswerker, Kortrijk*  
Marc Verheirstraeten, *dienst beleidsparticipatie, Gent*  
Nele Vanderhulst, *stafmedewerker, Socius*  
Sarah Lequeu, *participatieambtenaar, Geraardsbergen*  
Sarah Martens, *procesbegeleider Leuven 2030 en onderzoeker UHasselt*  
Sofie Stas, *deskundige participatie, Sint-Niklaas*  
Steven Matheï, *burgemeester, Peer*  
Tom van Horen, *communicatie- en participatieambtenaar, Huldenberg*  
Trui Steen, *gewoon hoogleraar, KULeuven instituut voor de overheid*  
Wim Van Roy, *coördinator, De Wakkere Burger*  
Ondersteuning door Joke Van Reppelen en Roman Cluytens, VVSG en Karolien Dezeure Mondea

# Het begrip lokale participatie



‘Hét’ participatieveld van de Vlaamse lokale besturen in kaart brengen, en daar de vernieuwing in detecteren; het is geen evidente oefening. Vooral omdat er weinig empirisch materiaal voorhanden is over het aantal, type en soort van participatiearrangementen. We hebben op zich geen benchmark om aan te duiden of er nu meer, minder of andere vormen van participatie zijn. Qua onderzoek ligt de focus voornamelijk op kwalitatief case-onderzoek of surveys met betrekking tot participatie en betrokkenheid (bv. met de gemeente- en stadsmonitor). Toch is er de vaststelling dat de samenleving, politiek, lokale besturen en burgers veranderen. Dit heeft een impact op

de betekenis van participatie en hoe een participatiebeleid kan worden vormgegeven.

We gaan daarbij verder dan de klassieke betekenis van participatie. In klassieke visies op beleid wordt vaak aangegeven dat er op een bepaald moment ‘ook participatie moet zijn’. Het gaat om activiteiten georganiseerd door de overheid, waarbij burgers worden uitgenodigd om deel te nemen. En hoewel het label ‘klassiek’ is, is het vandaag voor de overheden nog steeds een zoektocht hoe en op welke manier ze burgers laten participeren. De centrale vraag is: ‘hoe kunnen we burgers bij ons beleid betrekken?’ Het laatste decennium



zien we een verschuiving van de vraag richting de bestuurders door de vaststelling dat er van onderuit heel wat initiatief komt; het is voor de overheid niet altijd duidelijk of en hoe ze moeten aantakken op het spontaan initiatief. Vandaar is volgende vraag ook wel relevant: *'hoe kunnen we bestuurders nog meer betrekken bij wat er gaande is aan (burger)initiatieven binnen het lokaal bestuur?'* (zie ook De Rynck & Steyaert, 2019; De Rynck et al. 2012, Dezeure, 2012)<sup>1</sup>

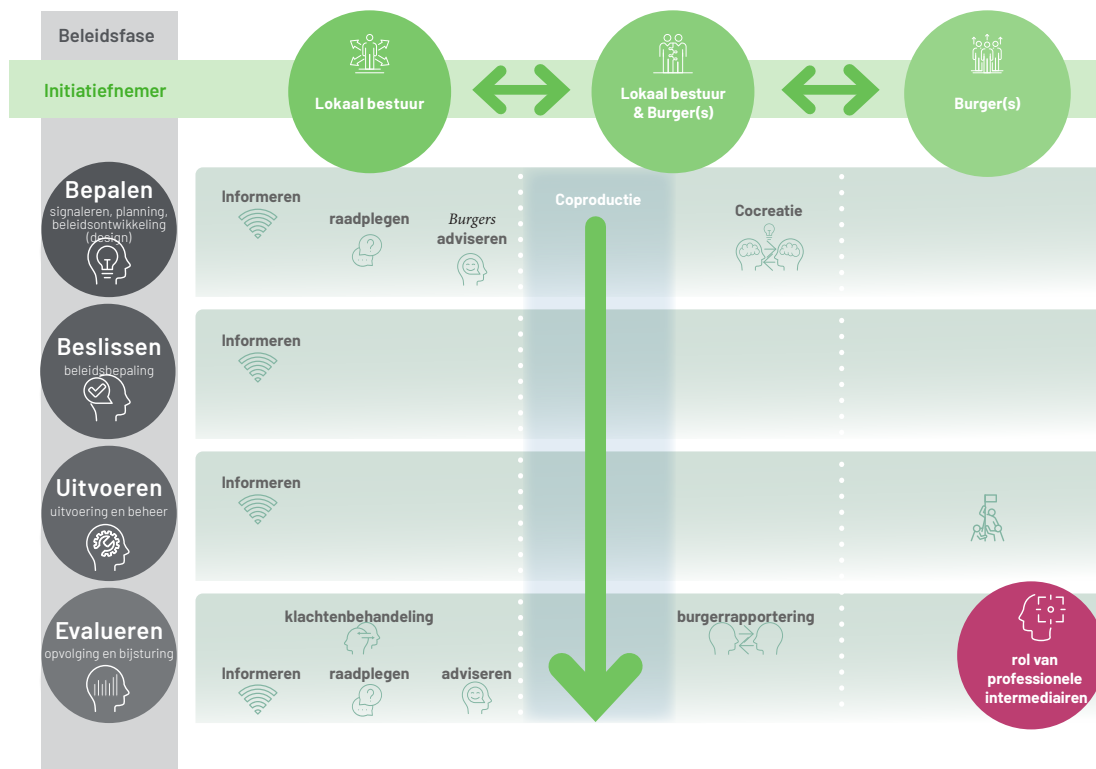
Vanuit het labo wordt gesteld dat de tweedeling te zwart wit lijkt. Het is goed dat de overheid zoekt naar manieren om burgers te betrekken en nagaat hoe ze zelf kan participeren op initiatieven van onderuit. Vanuit het traject binnen het labo werd ook duidelijk dat het participatiebegrip een zoektocht is, waar communicatie, dialoog, conflict, leren, beïnvloeding, inzichten tussen de verschillende deelnemers op het veld een onderdeel van vormen. De Rynck en Steyaert (2020) omschrijven het als volgt: "De essentie van democratie en van participatieve praktijken in deze nieuwe contexten is de zoektocht naar gedeelde opvattingen. Het gaat over de confrontatie van meningen, over conflicten en botsingen in de stappen naar besluitvorming, over het zoeken naar gemeenschappelijkheid. Maar ook over het in beeld brengen van de verdeeldheid om tijdelijk en in beleid vorm te geven aan onzekerheid, complexiteit en het gebrek aan kennis van complexe maatschappelijke problemen. Participatie gaat over kennisontwikkeling in trajecten van besluitvorming." Gegeven deze meer ruimte interpretatie, kunnen we ons dan ook de vraag stellen: *hoe bestuurders en burgers samen beleid kunnen vormgeven?'*

De zoektocht naar enerzijds het verder betrekken van burgers op maat van het besluitvormingsproces maar anderzijds ook de betrokkenheid van bestuurders verhogen op wat er gaande is om te komen tot meer kwaliteitsvolle besluitvorming creëert een interessante dynamiek. Met het labo hebben we geprobeerd die dynamiek te grijpen en vast te leggen in deze overzichtsnota. Deze overzichtsnota valt uiteen in vier delen. Eerst en vooral beschrijven we het overzichtskader dat ons ondersteunde om de besproken praktijken te analyseren. Het overzichtskader wil op een eenvoudige manier inzicht geven in de variëteit aan burgerparticipatie in de brede zin van het woord. Ten tweede gaan we met de helikopter over de praktijken die we in de schoot van het labo hebben verzameld. Concreet gaat het over meer dan 300 inspirerende praktijken die als vernieuwend worden gezien. Gezien we gestart zijn tijdens de coronacrisis (voorjaar 2020) hebben we daarnaast een sublijst aangelegd van participatie-initiatieven die zijn opgestart naar aanleiding van de gezondheidscrisis. Op basis van deze analyse detecteren we een aantal trends in het huidige participatieveld. In het derde deel ligt de focus op de praktijken die door het lokaal bestuur zijn ontwikkeld om burgers verder bij het beleid te betrekken (*'Hoe kunnen we burgers bij het beleid betrekken?'*). We bespreken de 'vernieuwing van bestaande instrumenten' en 'nieuwe' instrumenten. In het vierde deel bekijken we de partnerschappen (*'Hoe bestuurders en burgers samen beleid kunnen vormgeven?'*) om te eindigen met de initiatieven van burgers (*'Hoe kunnen we bestuurders nog meer betrekken bij wat er gaande is aan (burger)initiatieven binnen het lokaal bestuur?'*).

<sup>1</sup> De Rynck, F. & Steyaert, S. (2019). *De participatieve omslag*. Leuven: Acco. De Rynck et al. (2009). *Burgerparticipatie in Vlaamse steden. Naar een innoverend participatiebeleid*. Vanden Broele; Dezeure, K. (2012). *Stedelijke participatie ontleed. Analyse aan de hand van de arrangementenbenadering*.

# Het overzichtskader als vertrekpunt

Om de veelheid van lokale participatiepraktijken in kaart te brengen en verder inzicht te brengen, werkte het Instituut voor de Overheid een overzichtskader uit. Dit werd verder verfijnd op basis van de besprekingen op het Labo. Daarnaast werd het instrument ingezet om de praktijken te classificeren en analyseren. Vandaar dat we er bij aanvang van deze nota bij stilstaan.

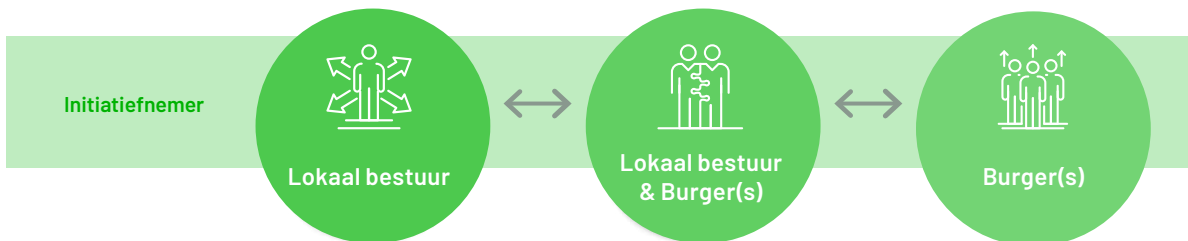


## Opbouw van het kader

Het overzichtskader wil op een eenvoudige manier inzicht geven in de variëteit aan burgerbetrokkenheid bij lokaal beleid. Op welke manier kan een lokaal bestuur samen met haar inwoners lokaal beleid vormgeven? Maar ook omgekeerd: 'welke ruimte is er om initiatieven vanuit burgers te laten groeien?' We merken veel terminologieverwarring maar ook onduidelijkheid over de mogelijkheden die er zijn. Vandaar dat we ook expliciet de koppeling maken met het decreet lokaal bestuur. Er is veel ruimte om initiatief te nemen, zowel vanuit de hoek van het lokaal bestuur als vanuit burgers maar de opties lijken (te) weinig gekend. Door dit kader naar voren te schuiven, de verschillende participatiemogelijkheden te benoemen en een indeling aan te brengen, hopen we meer klaarheid te scheppen.



Het overzichtskader bestaat uit 2 assen: initiatiefnemer en beleidsfase.



### Initiatiefnemer

Wie neemt initiatief om burgers te betrekken bij het lokaal beleid?

Wat is de intensiteit van betrokkenheid?

- lokaal bestuur als initiatiefnemer - overheidsinitiatief
- lokaal bestuur en burger(s) samen - partnerschap
- burger of groeperingen van burgers als initiatiefnemer - burgerinitiatief

### Beleidsfase

#### Bepalen

signaleren, planning, beleidsontwikkeling (design)



#### Beslissen

beleidsbepaling



#### Uitvoeren

uitvoering en beheer



#### Evalueren

opvolging en bijsturing



### Beleidsfase

In welke fase van de beleidscyclus bevindt het participatie-initiatief zich? We lezen de beleidscyclus in zijn brede definitie, als het vormgeven van de samenleving eerder dan de lokale meerjarenplanning.

- Beleid bepalen: signalering, agendasetting, planning, beleidsontwikkeling/design
- Beleid beslissen: beleidsbepaling, budgetbepaling, prioritering, beslissing
- Beleid uitvoeren: uitvoering, implementatie, productie, beheer
- Beleid evalueren: opvolging/monitoring en evaluatie

Participatieve praktijken passen meestal niet in één afgebakende 'hokje' maar zijn een dynamisch gegeven. We zien dit kader als een continuüm (vandaar de stippelijnen en pijlen). Een case gestart als burgerinitiatief kan in de uitvoeringsfase verdergezet worden door het lokaal bestuur of als partnerschap openbloeien.

In dit schema zoomen we in op de relatie tussen het lokaal bestuur en zijn (al dan niet georganiseerde) inwoners. Als vanzelfsprekend spelen ook andere actoren zoals ondernemingen, middenveldorganisaties, kennisinstellingen... een belangrijke rol in participatie-initiatieven. Vertrekkend vanuit de as van initiatiefnemers overlopen we hier de mogelijkheden voor burgers om aan te takken op het beleid.



## Lokaal bestuur neemt initiatief

Het lokaal bestuur neemt een initiatief tot burgerparticipatie. De gemeente of stad nodigt inwoners (en andere actoren zoals ondernemers, middenveldorganisaties, kennisinstellingen...) uit om betrokken te worden bij het lokaal beleid. Het lokaal bestuur zit hier duidelijk in de driver's seat en bepaalt de manier waarop burgers worden betrokken.

Traditioneel wordt in de literatuur de link gelegd met de participatieladder van Arnstein (1969)<sup>2</sup>. De mate van participatie hangt daarbij samen met de ruimte die een burger heeft/ krijgt om effectief mee te beslissen. De basisvoorwaarde om te participeren, en tevens de eerste trede op de ladder, is het geven van correcte en goede informatie (via de gemeentelijke website, het infoblad, sociale media...). Het bestuur kan zijn inwoners ook raadplegen. Daarbij bepaalt de gemeente of stad zelf de agenda maar luistert naar de mening van de inwoners, zonder de garantie dat dit tot verbintenissen leidt. Het gaat om een open, vrijblijvend gesprek (bijvoorbeeld via bevestigingen, behoefteonderzoek, focusgroepen, doelgroepbevestiging...). Het lokaal bestuur kan advies vragen aan zijn inwoners. Beleidsmakers creëren formele mogelijkheden om voorstellen te doen en problemen aan te kaarten. Het gaat hier om het mobiliseren van de bewoners om ideeën te genereren. Het beleid bepaalt in eerste instantie de agenda, maar er is engagement voor het vervolgtraject en wat er met de resultaten van het overleg gebeurt. Concreet denken we hier aan adviesraden, burgerpanels, ... Daarnaast kan de overheid het initiatief nemen om samen met burgers en groeperingen een agenda op te maken rond bepaalde beleidsuitdagingen. De gebruiker is dan een samenwerkingspartner in het zoeken naar oplossingen (zie verder). Er kan ook de mogelijkheid gegeven worden om mee te beslissen (bijvoorbeeld een referendum) en tot het mee-beheren (en link naar right to challenge).

We willen zeker niet suggereren dat een hoger niveau beter is. Welk niveau aangewezen is hangt af van de context en mogelijkheden van organisaties en burgers. Op zich is vooral de intentie en het proces belangrijk voor de effectieve betekenis die participatie krijgt.

---

<sup>2</sup> Arnstein, S. R. (1969), A ladder of citizen participation, Journal of the American Institute of Planners 35(4), 216-224



Vanuit het decreet Lokaal Bestuur (DLB) draagt de gemeenteraad een verantwoordelijkheid om betrokkenheid en inspraak van burgers en doelgroepen te organiseren. Het lokaal bestuur stelt een participatiereglement op om een eigen participatiebeleid op maat uit te tekenen. Het huidige kader biedt veel vrijheid om als lokaal bestuur initiatief te nemen. Het is aan het lokaal bestuur om die kansen te zien en te grijpen waar het een meerwaarde vormt. We sommen het hier ter inspiratie op:

#### **Passieve openbaarheid van bestuur**

*Beleidsfase: bepalen, beslissen, uitvoeren, evalueren*

Een lokaal bestuur moet voldoende en duidelijk informeren over zijn beleid, de regelgeving en dienstverlening. Dit gebeurt systematisch, correct, tijdig, evenwichtig en op een verstaanbare wijze. De overheid neemt hier zelf het initiatief om te informeren.

#### **Klachtenbehandeling**

*Beleidsfase: evalueren*

Het lokaal bestuur organiseert op ambtelijk niveau een onafhankelijk systeem van klachtenbehandeling. De algemeen directeur rapporteert jaarlijks aan de gemeente- en OCMW-raad over de ingediende klachten.

#### **Gemeentelijke volksraadpleging op initiatief van de gemeente**

*Beleidsfase: bepalen*

De gemeenteraad kan beslissen om inwoners te raadplegen via een gemeentelijke volksraadpleging. De Vlaamse Adviescommissie voor Volksraadplegingen staat lokale besturen bij.

#### **Adviesraden en overlegstructuren**

*Beleidsfase: bepalen, uitvoeren, evalueren*

De gemeenteraad kan raden en overlegstructuren opzetten om op regelmatige en systematische wijze het gemeentebestuur te adviseren.

#### **Burgerbudgetten**

*Beleidsfase: bepalen en uitvoeren*

Het college van burgemeester en schepenen kan het beheer van budgetten toevertrouwen aan wijkcomités en burgerinitiatieven. De gemeenteraad bepaalt minstens aan welke voorwaarden een wijkcomité en een burgerinitiatief moeten voldoen om als voldoende gedragen te worden beschouwd voor een wijk of voor de bevolking.

#### **Innoverende praktijken**

Het lokaal bestuur neemt het initiatief om burgers te laten participeren via nieuwe methodieken: gelote burgerpanels, budgetgames, hybride vormen, innovatieve adviesraden, ...

## **Lokaal bestuur en burger(s) nemen als partners samen initiatief**

Naast de overheid als initiatiefnemer, zien we ook meer en meer de overheid als partner: een partnerschap met diensten, bedrijven, organisaties, middenveld en burgers. De lokale overheid en burgers hebben elkaars kennis en vaardigheden nodig om complexe maatschappelijke problemen aan te pakken. Lokale besturen en burgers vormen gelijkwaardige partners die op basis van vertrouwen en openheid een gemeenschappelijk belang realiseren. Er is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen burgers, middenveldorganisaties, ondernemingen, kennisinstellingen en lokale besturen om samen de agenda te bepalen, oplossingen te zoeken en beslissingen te nemen. Dit wordt dikwijls geduid met de term co-creatie. In de praktijk stellen we vast dat het voornamelijk de overheid is die daartoe initiatief neemt.

Co-creatie hoeft niet noodzakelijk te gaan over grote concepten of plannen. Heel concreet zien we voorbeelden over de (her)inrichting en aanleg van de publieke ruimte waarbij van planfase tot onderhoud de verschillende spelers als evenwaardige partners fungeren. Ook het inzetten op burgerwetenschap is daar een illustratie van. Vrijwilligers helpen mee aan wetenschappelijk onderzoek door het verzamelen van data, door het uitvoeren van metingen of testen van concepten (bijvoorbeeld het project CurieuzeNeuzen over hitte en droogte in de



tuinen). Door inwoners van meet af aan te betrekken bij dergelijke onderzoeksprojecten, vergroot het maatschappelijk draagvlak. Inwoners krijgen niet alleen inzicht in de data die zij verzamelden of concepten die ze testen, maar voelen zich ook meer betrokken. Lokale besturen benutten de collectieve intelligentie maximaal om samen met burgers complexe maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Een ander voorbeeld van co-creatie zijn de transitieprocessen. De overheid is daarin een partner, naast verschillende andere spelers: bedrijven, verenigingen, kennisinstellingen. Samen bepalen alle actoren een langetermijnvisie, transitiepaden en een 'transitieagenda' om zo te komen tot een realisatie van de agenda.

## Burger(s) nemen initiatief

Burgers willen vanuit een ideaal iets veranderen aan hun leefomgeving en een maatschappelijke meerwaarde creëren. Van onderuit starten ze een ad hoc of structureel initiatief al dan niet ondersteund door professionele intermediairen. Soms zijn de participatieprocessen vooraf uitgetekend, vaak groeien ze organisch. We zien dan ook verschillende vormen van burgerinitiatief gaande van zelforganisaties, protesten, vrijwilligerswerk, tot beleidsmatige invulling van concepten... Het is niet altijd even duidelijk als buitenstaander wat burgers echt zelf ondernemen en waarom, noch is het altijd duidelijk wanneer burgers op sleeptouw worden genomen door andere middenveldspelers... Het is dus een diffuse wisselwerking. Voor een meer uitgebreide begripsbenadering verwijzen we graag naar de publicatie *Burgerinitiatieven en de ondersteuning ervan* van Socius.

Het gegeven blijft wel dat het voor een lokale overheid niet zo eenduidig is hoe men hiermee moet omgaan. Een lokale overheid kan verschillende rollen aannemen tegenover een bottom-up initiatief: afwezig blijven, faciliteren, afnemen (als klant een dienst afnemen dat het burgerinitiatief ontwikkelt), praktisch ondersteunen, aanjagen, opschalen, verduurzamen... Het is een voortdurend zoeken en een evenwichtsoefening: 'hoe ga je om met spanningen als het niet aansluit bij je beleid? Hoe ver kunnen/mogen ambtenaren ondersteunen? Hoe ondersteun je zonder over te nemen?'



In het DLB staan een aantal acties die men als burger kan ondernemen. Het is ook een vorm van burgerinitiatief, maar niet in de zin zoals we het hierboven hebben gedefinieerd.

### **Actieve openbaarheid van bestuur**

*Beleidsfase: bepalen, beslissen, uitvoeren, evalueren*

Burgers hebben het recht een lokaal bestuur te vragen om inzage, uitleg of een afschrift van bestuursdocumenten. Dat is het principe van passieve openbaarheid. De overheid geeft toegang tot documenten op vraag van inwoners.

Meer in het bestuursdecreet

### **Gemeentelijke volksraadpleging op initiatief van de inwoners**

*Beleidsfase: bepalen*

Inwoners kunnen initiatief nemen tot een gemeentelijke volksraadpleging, mits het initiatief gesteund wordt door een

minimum aantal inwoners. Dit wordt aangetoond met een petitielijst. De gemeenteraad beslist of het verzoek toegelaten wordt.

Meer in het decreet lokaal bestuur (titel 6, hfst3)

### **Voorstellen van burgers en verzoekschriften**

*Beleidsfase: bepalen*

Inwoners hebben het recht om voorstellen en vragen op de agenda van de gemeenteraad te zetten. Het recht op verzoekschriften is vastgelegd in de Grondwet (art.28) en

Decreet lokaal bestuur (art. 304)

## Aandachtspunten

We hebben hierboven de eerste as 'initiatiefnemer' meer concreet uitgewerkt. We hebben dit tevens gekoppeld aan het DLB. Op die manier willen we aantonen dat het huidige beleidskader al veel ruimte tot invulling van het participatiebegrip toelaat. De lokale autonomie is groot en ruim genoeg gedefinieerd om er op maat van het bestuur mee aan de slag te gaan. In het schema zoomen we in op de relatie tussen het lokaal bestuur en zijn (al dan niet georganiseerde) inwoners. Als vanzelfsprekend spelen ook andere actoren zoals ondernemingen, middenveldorganisaties, kennisinstellingen... een belangrijke rol in participatie-initiatieven.

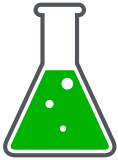
Daarnaast geeft het overzichtskader aan dat participatie een dynamisch gegeven is. Een case gestart als burgerinitiatief kan in de uitvoeringsfase verdergezet worden door het lokaal bestuur of als partnerschap openbloeien. Een overheidsinitiatief kan na verloop van tijd worden verdergezet door burgers. In het schema tracht men dit weer te geven door de pijlen en de stippellijnen tussen de verschillende fases.

Welk instrument in welke fase echter ook wordt ingezet, het is vooral belangrijk om te kijken welke betekenis participatie krijgt doorheen het hele proces. Als de intentie van het begin duidelijk en eerlijk is, kan zelfs een initiatief dat eerder 'beperkt' lijkt een grote meerwaarde zijn. Op die manier kan ook een informatief bedoeld instrument, de aanleiding vormen voor een doorgedreven dialoog tussen overheid en burgers. Vanuit het labo willen we doorheen de hokjes dus verder kijken naar wat er gaande is.

## Hoe ga je als lokaal bestuur zelf aan de slag met een kader?

Vanuit het decreet Lokaal Bestuur (DLB) draagt de gemeenteraad een verantwoordelijkheid om betrokkenheid en inspraak van burgers en doelgroepen te organiseren. Het lokaal bestuur stelt een participatiereglement op om een eigen participatiebeleid op maat uit te tekenen. Het huidige kader biedt veel vrijheid om als lokaal bestuur initiatief te nemen. Een aantal besturen hebben geëxperimenteerd met een participatieve opmaak van het kader. Die praktijken zijn ook toegelicht tijdens het labo en we delen ze graag ter inspiratie met jullie.





## Uit het labo, toelichting door Seppe Van Bogaert, deskundige participatie Sint-Niklaas

Om een kader voor deze essentiële samenwerkingen te scheppen, startte het team participatie van Sint-Niklaas het traject 'Samenwerken met impact' op. Gedurende het volledige traject werden in de praktijk bouwstenen rond samenwerken en participatie verzameld om te komen tot een richtinggevend visietekst. Het traject bestond uit een voorbereidende fase en drie interactieve ateliers.

Tijdens de voorbereidende fase ging men op zoek naar inwoners en partners waar reeds mee samengewerkt werd. Deze zoektocht leidde tot een mooie pool van 57 enthousiaste deelnemers, die bereid waren om ideeën en suggesties te formuleren rond samenwerken en participatie. In kader van het eerste atelier werden de deelnemers onderverdeeld in 12 groepen en kregen zij de kans om ondersteund door tools (ontwikkeld door Levuur) stappen te zetten in hun eigen projecten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het uitwerken van een procesorganisatie die de sturing en rollen behapbaar maakt. Of een omgevingsscan waarbij context, aandachtspunten, struikelblokken en dromen boven komen drijven waardoor een gemeenschappelijk begrip tussen de deelnemers ontstaat.

Door de tools toe te passen op een reeks lopende projecten werd ingeschat in welke mate ze ook praktisch werkbaar zijn. Daarna volgde een moment van reflectie, zodat men in debat kon gaan over de impact die deze tools zouden (kunnen) hebben op participatieve samenwerkingen. Aan het einde van de sessie schoof elke groep een 3 à 4-tal topprioriteiten naar voren, gebaseerd op een reeks slimme inzichten rond het thema van burgerparticipatie.

Terwijl er tijdens het eerste atelier vooral geproefd kon worden van tools, werden de tools tijdens een tweede atelier op een aantal cases doorgedreven toegepast. Er werden belangrijke spelers die een affiniteit hadden met de case betrokken (bv een nauwe collega, schepen, clustermanager, ..). Dat

was een bewuste keuze, omdat zij na het atelier verder aan de slag moeten met het project/ de case. Door hen te laten deelnemen aan deze grootschalige denkoefening was het mogelijk om in een open sfeer kennis te maken met het thema, wat mogelijke tegenkanten kan afzwakken. Het tweede atelier stond in het teken van reële cases, zoals de herbestemming van het ziekenhuis-campus en methodes om de aantrekkelijkheid van het plaatselijke museum te vergroten. Het resultaat was een nuttig procesadvies voor elke case. Dat gaf een nieuwe adem aan de verdere gesprekken en de mogelijkheid om een alternatieve aanpak uit te tekenen.

Na het testen van bestaande tools en het bespreken van relevante cases, was het tijd om de bouwstenen die naar boven kwamen in de eerdere sessies te bundelen. Tijdens het derde atelier poogde men te komen tot clusters in teamverband, wat zich vertaalde in de identificatie van diverse essentiële bouwstenen die een belangrijke rol zouden spelen in de ontwerpvisie en -missie die door het stadsbestuur uitgewerkt wordt. De vier samengestelde groepen kwamen elk tot ongeveer 5 à 6 essentiële bouwstenen die een belangrijke basis vormden voor de eerste versie van de visie en missie.

Die eerste versie werd in mei 2021 voorgelegd aan de gemeenteraad en werd in juni goedgekeurd door het schepencollege. Het stadsbestuur beschikt nu over een duidelijke en onderbouwde leidraad voor huidige en toekomstige participatieve trajecten.



Atelier Slimme Stad  
Sint-Niklaas  
© Stad Sint-Niklaas



# Een blik op de participatiepraktijken in Vlaanderen

Een blik krijgen op het participatieveld in Vlaanderen is niet zo evident; er is empirisch materiaal voorhanden maar dat bestaat voornamelijk uit kwalitatief case-onderzoek of bevragingen bij burgers. We kunnen dus geen benchmark opmaken die in kaart brengt hoe het veld is geëvolueerd en of we kunnen spreken van een wezenlijke wijziging. Vandaar dat we gestart zijn met het verzamelen van lokale praktijken. Vertrekkend vanuit deze lijst, hebben we tijdens de labobijeenkomsten cases geselecteerd en verder uitgediept om inzicht te krijgen in innovatieve praktijken.

## Methodiek

Als input voor het labo, zijn we gestart met een oplist van cases. Dit resulteerde in een lijst van meer dan 300 praktijken (N = 304). Gezien we gestart zijn tijdens de coronacrisis (voorjaar 2020) hebben we daarnaast een sublijst aangelegd van participatie-initiatieven die zijn opgestart naar aanleiding van de gezondheids crisis. We wilden nagaan wat deze periode heeft geïnitieerd en of dit een 'ander type van praktijken' voortbracht.

De lijst (inclusief sublijst met coronapraktijken) is organisch gegroeid en werd op drie manieren gestoffeerd:

- Aan de lokale besturen die hun interesse aan het labo hadden kenbaar gemaakt via een kandidaatsstelling werd gevraagd om hun 'nieuwe' lokale initiatieven op te lijsten
- De lijst werd aangevuld met praktijken die via web search werden samengebracht
- Dit werd aangevuld door praktijken en initiatieven aangebracht vanuit het labo

Per case brachten we volgende parameters in kaart:

- Beschrijving
- Initiatiefnemer (cf. overzichtskader)
- Beleidscyclus (cf. overzichtskader)
- Online/offline
- Thema
- Betrokken stakeholders
- Intermediaren
- Gemeente
- Weblink

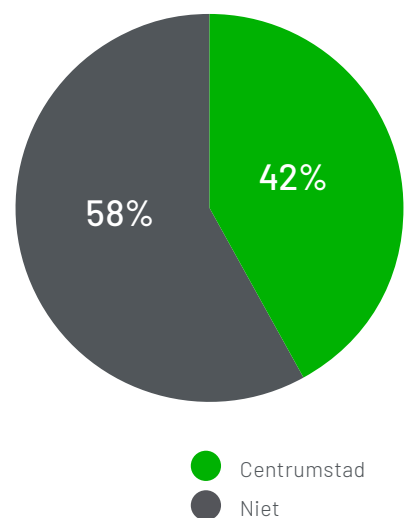
We voerden de categorisering uit op basis van de aangereikte en gevonden informatie. We hebben geen grondig onderzoek per case gedaan, dus in die zin is de categorisering een eigen inschatting. Dit spoor kan een aanleiding vormen voor verdere uitdieping en onderzoek.

## Typologie cases

Als we kijken naar de cases en hun indeling, dan hebben we een mooie spreiding op verschillende vlakken.

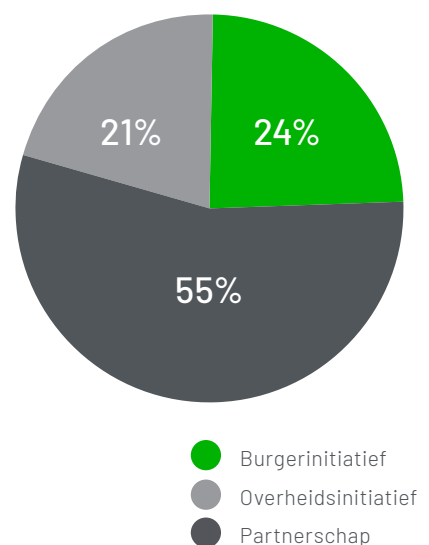
### Geografische spreiding

We hebben een vrij gelijke spreiding van de cases over de provincies heen. De meeste cases komen uit provincie Antwerpen (27 %), gevolgd door Oost-Vlaanderen (24 %), West-Vlaanderen en Limburg (18 %). De minste cases komen uit provincie Vlaams-Brabant (13 %). De spreiding verhoudt zich grotendeels met de grootte van de bevolking per provincie. Echter, gezien de spreiding ook het gevolg kan zijn van de manier waarop data zijn verzameld, verbinden we daar geen conclusies aan. Het toont wel aan dat we over de provincies heen praktijken hebben geïnventariseerd. Daarnaast is het organiseren van participatie of inzetten van vernieuwende initiatieven geen zaak van enkel de centrumsteden. Hoewel daar ontegensprekelijk de meeste voorbeelden te vinden zijn, komt het gros van de cases uit de overige steden en gemeentes.



### Initiatiefnemer

We zien dat meer dan de helft van de opgelijste initiatieven gekenmerkt wordt door partnerschap. Onder partnerschap klasseren we de cases waar er een gelijkwaardige wisselwerking is tussen de partners. Een kwart van de cases kan gecatalogiseerd worden onder puur burgerinitiatief en een vijfde van de cases als puur overheidsinitiatief (adviesraden, betrokkenheid bij opmaak meerjarenplan, burgerpanel,..). Bij verdere analyse van de cases, merken we echter dat veel partnerschappen ontstaan zijn op initiatief van de overheid om dan later opgepikt te worden door burgers of in intensere samenwerking te gaan. In die zin is de opdeling niet altijd even zuiver te maken. Het vergt echter verdere diepgaande analyse van de cases om de oorsprong van een initiatief te traceren.



## Thematische insteek

Als we de praktijken indelen per thema, zien we dat de meest voorkomende thema's in eerste instantie op het eigen lokale niveau ligt. De top 3 van thema's binnen de cases is als volgt:

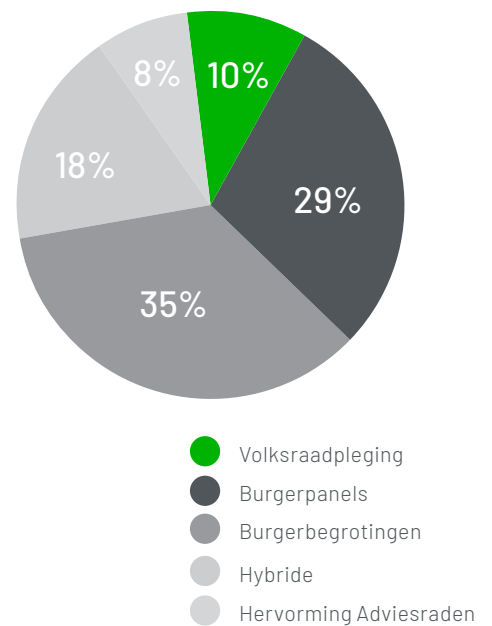
- leefbaarheid, wijk, buurt
- meerjarenplanning, beleid, toekomstvisie
- mobiliteit

Daarnaast zien we echter ook een verschuiving naar de zogenaamde multi-level problematieken (zie ook De Rynck & Steyaert, 2020). De cases hebben, in tweede instantie, dan ook dikwijls betrekking op thema's die belangrijk zijn voor globale, Europese, nationale en lokale beleidsniveaus:

- Herbestemming, publieke gebouwen en ruimtelijke ordening
- Klimaat, energie
- Duurzaamheid, circulaire economie
- Vrije tijd en erfgoed

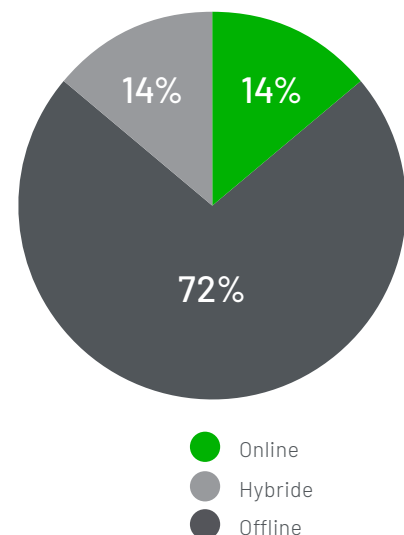
## Methoden

Participatie gaat over concrete methodes en instrumenten. Die horen soms bij ingesleten routines: het werken met adviesraden, hoorzittingen... Nochtans hebben we tijdens het labo gemerkt dat er een zoektocht is naar vernieuwing of het anders kijken naar deze traditionele instrumenten. Niettemin is het belangrijk om de instrumentenkist van lokale besturen te bekijken. Als we de indeling maken op vlak van instrumenten, dan zien we ook daar interessante data. We zien de inzet van (relatief) nieuwe methodieken zoals burgerpanels, burgerbegrotingen, referenda, nieuwe types adviesraden en hybride vormen van participatie waarin online -en offlinekanalen gecombineerd worden.



## Platform

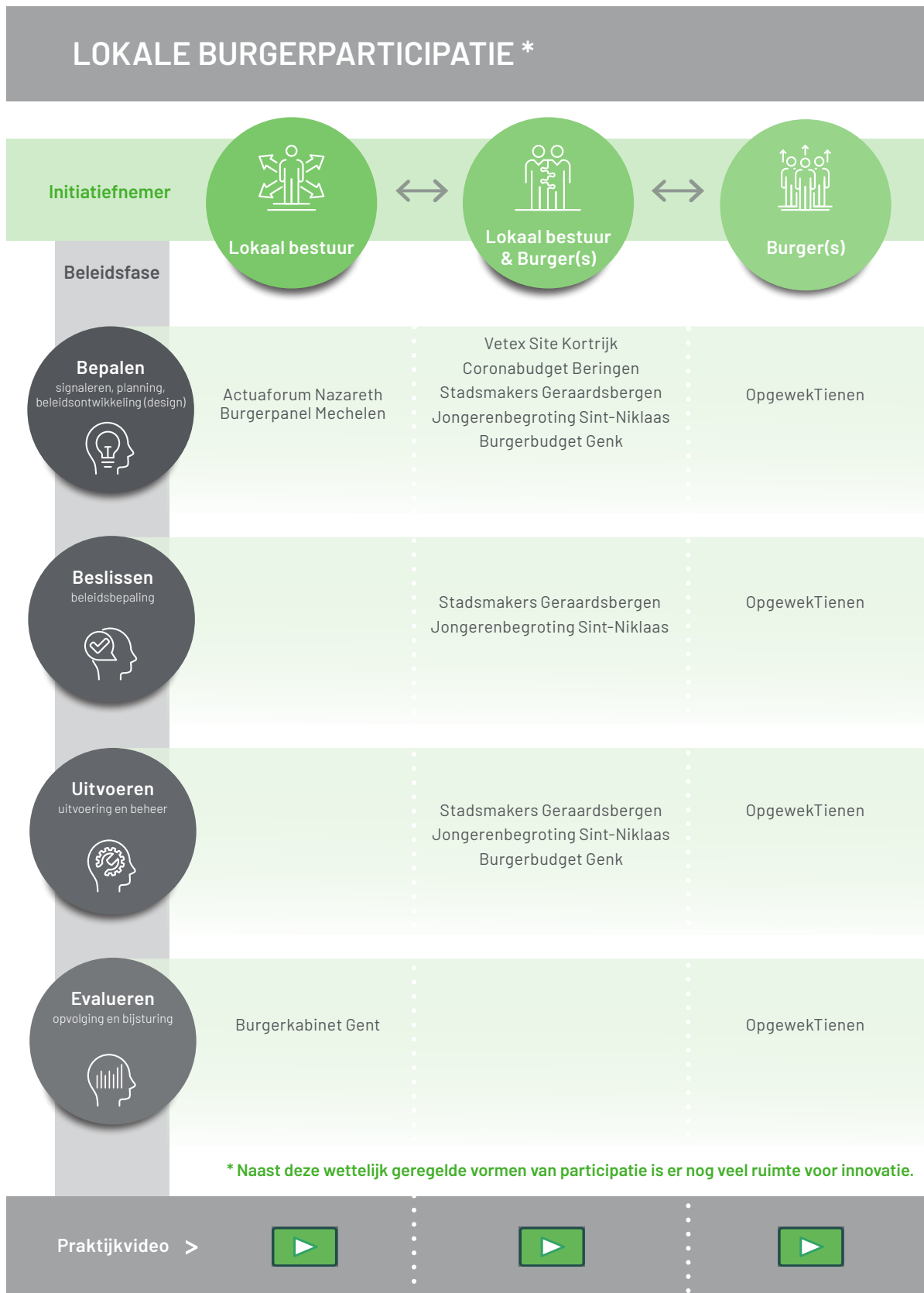
We zien de opkomst van online kanalen. Vanuit het labo wordt er aangestipt dat we een onderscheid moeten maken tussen een digitale vertaling van een offline tool (bijvoorbeeld een digitaal burgerpanel, aftoetsen van ideeën via platformen als Citizenlab of TreeCompany) en een digitale strategie rond burgerparticipatie. Bij dat laatste hebben we evenwel geen voorbeeld voorhanden. Interessant om te zien is dat 92% van de burgerinitiatieven offline zijn, tegenover 60% van de overheidsinitiatieven.





## Overzicht van de cases

Hieronder vind je een overzicht van de besproken cases op het labo. Een groot aantal cases worden nog meer in de diepte toegelicht in de volgende hoofdstukken.



# Overheid neemt initiatief

Een vijfde van onze verzamelde praktijken waren duidelijke overheidsinitiatieven. Daarnaast stelden we vast dat veel gegroeide partnerschappen hun roots hebben in het overheidsinitiatief; al moet deze suggestie verder onderzocht worden. Als we kijken naar de overheidsinitiatieven, dan valt het labo een aantal zaken op: (1) We merken dat meer besturen hun traditionele instrumenten kritisch bekijken en (2) experimenten met nieuwe insteken. Achtereenvolgens bespreken we hier de participatieve opmaak van beleidsplannen, de participatieve gemeenteraad en de vernieuwing van de adviesraden.

## Participatieve opmaak beleidsplannen

Opvallend bij de verzameling van onze cases is dat nogal wat besturen aangaven innovatief om te gaan met de opmaak van hun beleidsplanning. Enerzijds zijn er veel voorbeelden van een participatieve opmaak van het meerjarenplan, anderzijds ook voorbeelden van participatieve beleidsplanning gericht op infrastructurele ingrepen in bepaalde stadsdelen of sites (Zegget in Nazareth, Leuven maak het mee, Als je 't mij vraagt in Deinze, Hallo Harelbeke in Harelbeke...).

Daarnaast zien we ook een groot aantal 'nieuwe' instrumenten die worden ingezet tijdens deze beleidsplanning. Concreet hebben we het hier over een burgerpanel, burgerbegroting en e-participatie. We zien combinaties tussen verschillende zogenaamde 'traditionele' en 'nieuwe' methodieken (zie bijvoorbeeld ook Stadsmakers in Geraardsbergen).



Zegget ne keer Nazareth  
© Lokaal Bestuur Nazareth

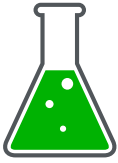


LENTE  
Zegget met de enquête

HERFST  
Zegget met maten

INFO  
[nazareth.be/zegget](http://nazareth.be/zegget)





## Opmaak beleidsplan ruimte Deinze

Sinds 2012 zet Stad Deinze in op burgerparticipatie. Vanuit een participatieve, maar ook strategische kijk startten meerdere interne en externe projecten: corona buurtbudgetten, interne bevraging rond de fusie met Nevele... Een beleidsplan ruimte voor Deinze en Nevele vormde een grotere uitdaging. Een stappenplan viel in het water vanwege Corona, maar Stad Deinze pakte het anders aan: via een platform [goedgezgd.deinze.be](https://goedgezgd.deinze.be) konden ze hun burgerparticipatie online verderzetten.

### Doelstelling

De fusie van Nevele en Deinze leidde tot de nood aan één ruimtelijk beleidsplan. Dat bracht meerdere uitdagingen met zich mee: bijkomend ruimtebeslag afbouwen, klimaatbestendigheid, energieslimheid, leefkwaliteit, groen/blauwe netwerken, ontharding... Het gaat om abstracte zaken waar toch vele actoren bij betrokken zijn. Stad Deinze stelde een open plan proces op met enkele voorgeschreven fases over de komende twee jaren: (1) conceptnota, (2) voorontwerp beleidsplan, (3) ontwerp beleidsplan en (4) voorlopige vaststelling beleidsplan.

### Betrokken partijen

Gezien het een open planproces was, worden heel wat groepen bevroegd: inwoners, adviesraden, gemeenteraadsleden, belanghebbende actoren, andere overheden. Een planteam wordt opgesteld en zorgt voor een constante terugkoppeling naar bewoners, bestuur en betrokken actoren.

### Resultaat

Eind 2019 organiseerde Deinze een eerste startmoment. Het startmoment beleidsplan ruimte was een combinatie van een lezing met Vlaams Bouwmeester Leo Van Broeck en een interactief gedeelte. De bedoeling was een eerste verkennende ronde bij burgers te doen omtrent vijf the-

ma's: Wonen, natuur en groen, economie, handen en KMO, recreatie en landbouw.

Met de [resultaten uit het interactieve gedeelte](#) kon Stad Deinze verder aan de slag. Helaas gooide Corona roet in het eten en kon de vooropgestelde planning niet doorgaan. Stad Deinze had nog geen ervaring in online burgerparticipatie, maar daar kwam nu verandering in: met Citizenlab creëerden ze het online platform [goedgezgd.deinze.be](https://goedgezgd.deinze.be).

Ze zetten het platform in voor allerlei inspraakprocessen: ideeën ophalen, stemmen, discussiëren, enquêtes, polls, openbare onderzoeken, scenarioplanning, enzovoort. Op de homepage van het lokaal bestuur zie je welke projecten actief zijn en in welke fase een project zich bevindt. Op de tijdslijn bij elk project zie je of er in deze fase ideeën gegeven kunnen worden, kan worden gereageerd of gestemd.

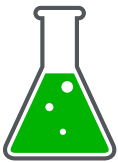
Na de lancering startten ze een project volledig gericht op kinderen en jongeren: [Ontwerp je droomstad](#). Kinderen uit de lagere school en jongeren uit het middelbaar onderwijs werden aangemoedigd om te tonen hoe Deinze voor hen er binnen 50 jaar uitziet en wat de verschillen zijn met nu. Uiteindelijk verzamelden ze 103 ideeën, allen zeer creatief en zeer divers. De input wordt nu meegenomen in het verdere proces.

Bij het labo werd het betrekken van burgers en andere stakeholders bij de meerjarenplanning als 'for granted' beschouwd. Toch wordt het door nogal wat lokale besturen als 'nieuw' en 'innovatief' benoemd. Het labo benadrukt dat het belangrijk is om duidelijk de contouren voor participatie uit te zetten; dit om teleurstelling bij de deelnemers te vermijden. De combinatie van verschillende methodieken (plenaire sessies, praatcafés, budgetsimulaties, online platform...) wordt positief onthaald gezien het een groter bereik en meer input genereert. Aandachtspunt is evenwel dat de methodiek ten dienste staat van het doel en niet omgekeerd.

## Participatieve gemeenteraad

In 2019 werd een projectoproep gelanceerd met betrekking tot het dynamiseren van de gemeenteraad. De gemeenteraad speelt of kan een belangrijke rol spelen in het participatiebeleid. De raad is de systeemverantwoordelijke, legt volgens het decreet over het lokaal bestuur een participatiereglement vast en kan een vitale rol opnemen in het bepalen van de

agenda en het uitvoeren van het participatiebeleid (zie ook rapport werkgroep participatie 2009). In de praktijk werd vastgesteld dat de raad en raadsleden nauwelijks te pas komen in participatietrajecten. Anderzijds heeft de gemeenteraad het potentieel om uit te groeien tot een forum voor sterk publieke debat rond de urgente uitdagingen van de gemeente; niet alleen onder politici, maar ook met burgers, experts, lokale organisaties en ervaringsdeskundigen. Door hiermee te experimenteren, kunnen de gemeenteraden ervaring opdoen met participatie en er ook de verantwoordelijkheid voor opnemen. Vandaag komt de gemeenteraad pas aan zet aan het einde van een beleidsproces. Tijdens het labo werd in dat licht ingegaan op een case waarin versterking van de gemeenteraad en burgerparticipatie aan elkaar gekoppeld zijn.



### Actuaforum Nazareth

Met deze case werd getoond hoe de gemeenteraad in een vroegere fase van het besluitvormingsproces kan worden betrokken. De raadsleden grepen het nieuwe meerjarenplan aan om de contouren samen te bespreken. Ze hielden acties tegen het licht en onderzochten welke plannen pasten bij de criteria voor een participatief beleid.

Het concept van het Actuaforum werd uitgewerkt door het bureau van de raad - een kerngroep waarin alle fracties, de burgemeester, de algemeen directeur en de lokale beleids- en participatiemedewerker vertegenwoordigd zijn - en mee begeleid door de Vlaamse overheid en de participatie-experts van de organisatie Levuur. Hoe zit het in elkaar? Elk jaar gaan meerderheid en oppositie in gesprek over het meerjarenplan of andere actuele thema's. Daaruit lichten ze vervolgens een element dat ze dan samen uitwerken. 'Door de keuzes al vanaf het begin samen te maken, vermijden we dat het een scenario wordt waarbij de meerderheid een opdracht aan de oppositie uitbesteedt, zonder ze bij de conceptie te betrekken. Dat blijkt ook nodig, want ook al waren de reacties vanuit de oppositie overwegend positief, toch merk je dat sommigen vrezen dat ze een eerder symbolische rol toegeschoven zouden krijgen.'

Het eerste Actuaforum gaf het startschot voor een participatief traject betreffende de actie 'Het recreatietoerisme faciliteren door de realisatie van drie beweegroutes tegen 2025' uit het meerjarenplan. Tijdens een bruisende brainstormsessie door een regiegroep van geïnteresseerde raadsleden kreeg deze ambitie vorm in een nieuwe wandelroute in de Scheldevallei. Bijzonder hierbij is dat de wandelroute ook in overleg met de inwoners ontwikkeld wordt en er zo naast een meer participatieve gemeenteraad ook werk wordt gemaakt van burgerparticipatie. 'Om inwoners warm te maken voor het project hebben we in de zomerperiode een katern toegevoegd aan de gemeentelijke infokrant waarop ze hun gedroomde

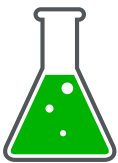
route konden uittekenen. Tegenover het afgeven van de ingevulde katern stond een gratis consumptie per deelnemer bij de lokale horeca als extra impuls. Ondanks de mooie input waren er iets minder inzendingen dan gehoopt, maar je mag niet uit het oog verliezen dat dergelijke participatieve trajecten de tijd moeten krijgen om te groeien,' benadrukt de gemeenteraadsvoorzitter.

Normaal gezien waren inwoners en raadsleden op 28 oktober samengekomen om de wandelroute uit te stippelen op basis van de resultaten uit de participatiekranten, maar COVID-19 bleek - zoals we dat intussen gewend zijn - een struikelblok voor die plannen. 'We hebben als alternatief een presentatie opgesteld die de resultaten in kaart brengt, samen met een vragenlijst om bijkomende input te verzamelen. Beide werden verstuurd naar de voltallige gemeenteraad en geëngageerde Nazareners. Het doel is om de wandelroute volgend jaar af te werken op basis van de verzamelde informatie en ze officieel te openen tijdens een plechtige, en indien de maatregelen het toelaten fysieke bijeenkomst.' Waar mogelijk wil het bestuur burgerparticipatie ook integreren in volgende projecten, maar dat zal voor een groot deel bepaald worden door de concrete insteek. Indien relevant voor concrete projecten is het de bedoeling om behalve met inwoners ook in gesprek te gaan met verenigingen, experts, organisaties en andere relevante partners. 'Het einddoel van dit alles is om een nieuwe, enthousiasmerende wind te laten waaien in de gemeenteraad. Het is een proces van vallen en opstaan, maar alle initiatiefnemers geloven erin en zijn bereid om met veel elan aan dit verhaal voort te schrijven.'



## Vernieuwing adviesraden

Een instrument met een lange historiek is de adviesraad. Het is niet mogelijk om een algemeen oordeel te geven over alle adviesraden. Tussen adviesraden in één bestuur en tussen adviesraden van verschillende besturen kunnen grote verschillen zijn. Vanuit het labo stellen we vast dat lokale besturen hun instrumentarium, en voornamelijk de adviesraden, kritisch onder de loep nemen (bv. Wetteraden in Wetteren, adviesforum in Destelbergen, Adviesraden 2.0 in Lanaken, hervorming adviesraden in Herentals...). Het is positief dat de lokale besturen hun eigen ingezette instrumenten bekijken en (opnieuw) trachten te definiëren. Een rode draad door de diverse hervormingen lijkt een evolutie naar een meer open, dynamische, projectmatige adviesraad met een heldere verdeling van taken, rollen en verwachtingen tussen de adviesraden, het lokaal bestuur en andere participatieve trajecten. Door een adviesraad te koppelen aan nieuwere participatiekanalen, zoals de adviesraden 2.0 in Lanaken gekoppeld werden aan een nieuw digitaal participatieplatform, kreeg men in de adviesraden zelf ook een nieuwe dynamiek.



### Wetteraden, Wetteren

Tot voor korte tijd waren er in Wetteren heel wat adviesraden die rond bepaalde thema's werkten: jeugd, cultuur en toerisme, milieu, sport, mobiliteit, senioren, ruimtelijke ordening etc... Deze adviesraden hebben 30 jaar lang goed werk geleverd en waren zo goed als het voornaamste gemeentelijke inspraak-instrument. Begin dit jaar wijzigde de wetgeving omtrent de adviesraden. Met uitzondering van een beperkt aantal raden viel de verplichting weg waardoor we als gemeente veel meer vrijheid kregen om deze te organiseren.

Van die gewijzigde wetgeving hebben we geprofiteerd om tijd te nemen om na te denken over de werking van deze raden. Per slot van rekening zijn de meeste raden ontstaan in de jaren 70 van de vorige eeuw en is de maatschappij ondertussen grondig veranderd.

Graag willen we de overstap maken naar Wetteraden: laagdrempelige participatieorganen die kwalitatieve adviezen geven en een afspiegeling van de bevolking zijn. Het mooie aan de Wetteraden is dat je geen lid moet zijn, geen zwaar engagement moet aangaan om toch je mening te kunnen geven over of mee te werken rond bepaalde materies. Je kan opgeven in welke thema's je geïnteresseerd bent en welk engagement je daarvoor wil aangaan. Wil je graag op regelmatige basis vergaderen over een bepaald thema, dan kan dat. Zou je graag één keer of een paar keer per jaar rond één specifiek concreet thema werken, dan kan dat even goed. Een ander voordeel van de Wetteraden is dat je op gelijk welk moment kan instappen of uitstappen. Vroeger kon je enkel op een specifiek moment toetreden en ging je meteen voor 6 jaar een engagement aan.

We zijn ervan overtuigd dat de Wetteraars veel talent, kennis en gedrevenheid bezitten. We maken daar nog te weinig gebruik van. We hopen hier met de Wetteraden verandering in te brengen.



Wetteraden  
Wetteren  
© Sander Bracke,  
Lokaal Bestuur  
Wetteren

# Partnerschappen tussen lokaal bestuur en burgers

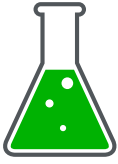
Naast de overheid als initiatiefnemer, zien we ook meer en meer de overheid in de rol van partner: een partnerschap met diensten, bedrijven, organisaties, middenveld en burgers. De lokale overheid en burgers hebben elkaars kennis en vaardigheden nodig om complexe maatschappelijke problemen aan te pakken. Lokale besturen en burgers vormen gelijkwaardige partners die op basis van vertrouwen en openheid een gemeenschappelijk belang realiseren. Er is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen burgers, middenveldorganisaties, ondernemingen, kennisinstellingen en lokale besturen om samen de agenda te bepalen, oplossingen te zoeken en beslissingen te nemen. Dit wordt dikwijls geduïd met de term co-creatie. In de praktijk stellen we vast dat het voornamelijk de overheid is die daartoe initiatief neemt.

Het is ook de overheid die initiatief neemt over de 'nieuwe' participatie-instrumenten zoals participatieve begrotingen (inclusief burgerbudgetten) en burgerpanels. De overheid heeft daar de expliciete bedoeling om met burgers in partnerschap beleid voor te bereiden en beslissingen te nemen.

In 2007 werd deze tendens binnen lokale besturen al gezien en benoemd als 'vitale coalities'. "Vitale coalities zijn functioneel: ze streven een bepaald doel na. Maar vitale coalities zijn evenzeer processen van betekenisgeving: in en doorheen de samenwerking komen waarden en betekenissen tot stand die verder gaan dan samen iets realiseren. Er wordt iets tot stand gebracht en doorheen die samenwerking ontstaat er energie en levenskracht of vitaliteit." (De Rynck & Dezeure 2007). Binnen een partnerschap zijn 'gelijkwaardigheid' en 'samenwerking' twee uitgangspunten.

## Co-creatie

Binnen het labo zijn verschillende voorbeelden van partnerschappen besproken. We merken op dat er bij dergelijke praktijken wel een grote diversiteit zit omtrent wie (overheid/burger) welke rol opneemt. Zo kunnen burgers taken opnemen die aanvullend zijn op de taken van de overheid. Of burgers worden betrokken bij het implementatieproces eens de beslissingen zijn gevallen. Daarnaast lijken de initiatieven eerder organisch te ontstaan en te groeien.



## De Vetex-site in Kortrijk

Voor het stadsbestuur bood de oude Vetex-site mogelijkheden om het woonaanbod in Kortrijk uit te breiden, maar voor buurtbewoners komt deze ruimte tegemoet aan diverse noden. Om de belangen van beide partijen samen te brengen werd een participatietraject in gang gezet met een buurtinformatieavond, bevraging, inspraakmoment en een werkgroep met vertegenwoordiging van de buurt. Deze samenwerking tussen burgers en het stadsbestuur gaf vorm aan het nieuwe Masterplan 19.

### Doelstelling

In 2018 werd de keuze gemaakt om de stap te zetten van communicatie naar participatie. De site was ondertussen immers nauw verweven met de buurt en uitgegroeid tot een belangrijke ontmoetingsruimte met festivals, Iftar's, markten en een speelplein. Toen het gerucht ontstond dat er nieuwe, goedgekeurde plannen voor de site op tafel lagen, groeide de ongerustheid. De emoties mondden uit in een nieuwjaarsreceptie op de site, waar de buurt door middel van een wensboom haar wensen en bezorgdheden bundelde. De buurt overhandigde al haar verzamelde ideeën aan de bevoegde schepen en om de verschillende belangen dichter bij elkaar te brengen, zette het stadsbestuur een buurtinformatieavond met bevraging op poten. Na dit moment werd ook een voortrekkersgroep opgericht van buurtbewoners, vertegenwoordiging van de buurtschool en plaatselijke architecten. Om input vanuit de volledige buurt te verzamelen over de gewenste functies binnen de site, vond een inspraakmoment plaats voor de ruimere buurt. Tijdens de inspraakavond konden de buurtbewoners bij diverse standen terecht voor relevante thema's, en die oefening genereerde heel wat nuttige input. Na goedkeuring van de samenvatting door het stadsbestuur en de voortrekkersgroep werd een werkgroep opgericht die twee jaar lang betrokken

zou worden bij het uitwerken van het masterplan. De werkgroep met vertegenwoordigers van de stad, buurt en bouwmaatschappij Matexi hield zich niet bezig met de bakstenen of kleuren bij de herbestemming, maar keek wel welke zones de site moest bevatten, van groene ruimte tot speelruimte voor kinderen. Waar de stad en buurt eerst nog tegenover elkaar stonden, zorgde de inschakeling van een architecten- en studie bureau ervoor dat er in 2019 een consensus kwam over het Masterplan 19.

Bij de terugkoppeling naar de buurt in september 2020 bleek het aantal negatieve reacties en bijkomende vragen beperkt en was de teneur een stuk constructiever dan de gemiddelde bewonersvergadering. Het stadsbestuur schrijft dit toe aan het voorafgaande participatietraject.

### Resultaten

Het resultaat van het participatietraject is het breed gedragen Masterplan 19 dat werd goedgekeurd, met enkele bijkomende voorwaarden als kanttekening. Het plan verbindt de vraag van het stadsbestuur om meer woonunits te voorzien in de Sint-Jan wijk met de vraag van de buurt om enkele belangrijke zones op hun geliefde site te behouden of creëren, en overstijgt zo de verschillen tussen beide partijen.



Vetex-site Kortrijk  
© Stad Kortrijk



## Participatieve begroting

Een burgerbegroting is een proces van democratische besluitvorming, waarbij burgers zelf beslissen hoe een (deel van een) gemeentelijk of overheidsbudget wordt besteed. Overigens kan dit ook gaan om geld van andere partijen met een publieke functie zoals woningcorporaties, zorgpartijen of lokale energiebedrijven (bron: Burgerbegroting.eu). Tijdens het opstellen van een burgerbegroting worden belangrijke budgettaire prioriteiten vastgelegd en/of allerhande voorstellen van projecten voor publieke uitgaven besproken. Sommige burgerbegrotingen hebben een adviserend karakter, maar in de meeste Vlaamse gevallen worden de beslissingen effectief uitgevoerd door de verkozen vertegenwoordigers.

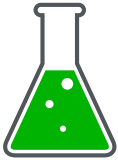
Onderscheidende kenmerken van een burgerbegroting zijn (bron: burgerbegroting.eu):

- De inhoudelijke keuzes die in het proces gemaakt worden, zijn keuzes die door burgers gemaakt worden. Het heet niet voor niks een burgerbegroting. De agenda, de vraagstukken die opgepakt worden, de thema's die gekozen worden, de plannen en initiatieven die aangedragen worden, de manier van uitvoering, dit alles wordt beslist door inwoners.
- Het gemeentebestuur is vooraf kaderstellend in het beleidsdomein waarop de burgerbegroting plaatsvindt. Bij voorkeur alle publieke terreinen, maar soms kan er een beperking worden aangegeven. Vandaar dat we ze hier onder het hoofdstuk overheidsinitiatief plaatsen.

Ook kan de gemeenteraad aangeven of ze tijdens het proces wil mee selecteren in de aangedragen onderwerpen en plannen; zonder daarmee de keuzevrijheid van burgers te veel te beperken. Dit kan bijvoorbeeld door vooraf vast te stellen over welke domeinen een burgerbegroting mag gaan of doordat de gemeenteraad onderwerpen beoordeelt op haalbaarheid. Het College kan het beheer van budgetten voor de realisatie van bepaalde acties of projecten toevertrouwen aan wijkcomités en burgerinitiatieven. Het is de gemeenteraad die bepaalt aan welke voorwaarden een wijkcomité of burgerinitiatief moet voldoen om als voldoende gedragen te worden beschouwd.

Lokale besturen geven aan een burgerbudget in te zetten als een manier om inwoners te laten meedenken en samenwerken. Ze willen inwoners zeggenschap geven om hun omgeving en leefwereld mee vorm te geven. Inwoners kunnen voorstellen indienen maar spelen ook een rol bij de uitwerking van hun voorstel.





## Het burgerbudget uit Stadsmakers Geraardsbergen

Met het burgerbudget in Geraardsbergen kan je als burger voorstellen indienen voor je buurt, wijk of stad en later ook zelf aan de slag gaan om deze projecten te realiseren. Het burgerbudget kan ingediend worden voor een klein project (max 3.000 euro) of een groot project (max van 25.000 euro).

Geraardsbergen voorziet 100.000 euro per jaar. De weg van het indienen van een idee tot de uiteindelijke toekenning van het burgerbudget omvat verschillende stappen:

In deze eerste fase is het bedoeling dat je je idee indient. In deze fase worden ruwe ideeën verwelkomd. De ideeën moeten passen binnen één of meerdere gedefinieerde impactvelden (bijdragen tot ontmoeten, inclusieve stad, trots, medeverantwoordelijkheid...) en stadsbrede uitdagingen (armoede, communicatie, ontmoeting, leefbaarheid, uitstraling van de stad...). Indien de idee voldoet aan de voorwaarden, wordt het signaal gegeven tot verdere uitwerking. Voor advies en extra begeleiding kan men te rade gaan bij medewerkers van het lokaal bestuur. Na de uitwerkingsfase kan men een definitief project indienen. Kleinere projecten kunnen doorlopend

worden aangevraagd, worden op korte termijn goedgekeurd zodat ze snel kunnen opstarten en voor maximaal 3.000 euro ondersteund (incl. BTW).

Grotere projecten kunnen 2 keer per jaar worden ingediend: tegen ten laatste 31 augustus en 31 december, worden voorgesteld aan een Stads-Makersjury van burgers, goedgekeurd door deze jury en de gemeenteraad en voor maximaal 25.000 euro (incl. BTW) ondersteund. Zij bekijken dan ook of de projecten passen binnen het reglement van het burgerbudget. Nadat de stemmen zijn uitgebracht, worden het burgerbudget toegewezen aan de verschillende projecten.

## Burgerpanel

Het begrip 'burgerpanel' of 'mini-public' dekt vele concepten. Voorbeelden daarvan zijn onder meer burgerpanels, burgerjury's, burgerraden, burgerkabinetten, burgerdialogen en G1000/G100 initiatieven. Er zijn dus verschillende vormen mogelijk die kunnen verschillen op vlak van grootte en duur. Wel hebben deze innovatieve vormen van burgerparticipatie enkele kenmerken gemeenschappelijk (Steen, et al., 2020)<sup>3</sup>:

### 1. Een deliberatief proces

Deelnemers aan een mini-public krijgen objectieve info over een bepaald beleidsonderwerp waarna ze deelnemen aan open discussies en na afloop conclusies of aanbevelingen opstellen. Het zijn, met andere woorden, open, inclusieve, geïnformeerde en consequente discussies. Een kwaliteitsvolle deliberatie voldoet dus aan enkele voorwaarden of kernprincipes: inclusiviteit, respect, openheid en rationaliteit.

### 2. Een representatieve steekproef (meestal via loting)

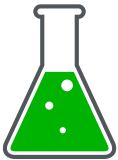
In de mate van het mogelijke bestaan de deelnemers van een mini-public uit een steekproef. Deze steekproef is representatief voor de populatie waarop het initiatief betrekking heeft. Om een representatieve steekproef te realiseren wordt vaak met loting of willekeurige selectie gewerkt. Deze manier om deelnemers te rekruteren onderscheidt mini-publics van de meeste vormen van burgerparticipatie.

### 3. Een aggregatie van opinies

Tijdens een mini-public is de uitwisseling van argumenten en de opinievorming erg belangrijk. De klemtoon ligt op consensusvorming eerder dan de eigenlijke besluitvorming. Aan de hand van een burgerpanel wil je op een alternatieve manier op een geïnformeerde en doordachte wijze input verzamelen voor het (politieke) beleids- en besluitvormingsproces.

<sup>3</sup> Steen, De Groof en Van Hoof (2020). Innovaties in lokale democratie. Agentschap Binnenlands Bestuur.

Binnen het labo is het interessant om te kijken wanneer en hoe het in de Vlaamse lokale besturen wordt toegepast. De voorbeelden die we tijdens het labo hebben besproken zitten allemaal in de adviserende sfeer, al dan niet rond een bepaalde beslissing die moet genomen worden in functie van de besluitvorming die lopende is rond bepaalde dossiers. Het burgerpanel vormt dus een onderdeel van het representatief besluitvormingsproces.



## Burgerjury 'Vaartkomevers' in Leuven

De stad beslist om bovenop het bestaande participatietraject waarbij elke inwoner betrokken wordt, een bijkomend intensief participatietraject uit te rollen. Dit tweede participatietraject bestaat uit een gelote burgerjury en een professionele jury die samen beslissen over de openbare aanbesteding van de ontwikkeling van de Vaartkomevers. Inspiratie haalden ze uit de aanpak van de G1000.

De loting blijft een aanvullend participatietraject. Op die manier behouden alle Leuvenaars het recht om te participeren. Door een representatief staal van de bevolking te loten, zorg je immers voor een diverse burgerjury bestaande uit deelnemers die je anders moeilijk bereikt. Tegelijk volgt de burgerjury een zeer intens traject waarbij de juryleden opgeleid worden om zich uit te spreken over een technisch, complex dossier. Op die manier kan je met een willekeurig geselecteerde groep zeer diepgaand werken, meer dan doorgaans het geval is in een open participatief traject.

In het voorjaar 2020 kregen 2000 Leuvenaars een uitnodiging om deel uit te maken van de burgerjury. Daarbij werd rekening gehouden met diversiteit in geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonplaats. Dit leidde tot een groep van 14 gelote burgers die, aangevuld met 8 professionele juryleden, over de aanbesteding zullen beslissen.

De burgerjury krijgt vooraf een opleidingstraject voorgeschoteld, aangezien de leden zich onder

andere moeten uitspreken over de aanbesteding, projectmanagement en het exploitatiemodel van de waterbeleving. Enige technische bagage is dus noodzakelijk. Daarbij is het balanceren tussen hoeveel achtergrondkennis de juryleden nodig hebben om een kwaliteitsvolle beslissing te nemen en de inspanning die je van hen kan vragen. De burgerjury krijgt een onkostenvergoeding, maar daar tegenover staat een engagement om deel te nemen aan het opleidingstraject. Doordat de burgerjury en professionele jury steeds samen aan de debatten deelnemen, hoopt de stad dat ze elkaars mening beïnvloeden en op die manier tot een gedeeld en gedragen voorstel komen.

Het lotingstraject is zeer arbeidsintensief. Als stad weeg je dus sterk af voor welke projecten je zo'n loting wil inzetten. Belangrijk is wel dat de inspraak gebeurt binnen de contouren die vastgelegd worden door het bestuur. De inkleuring gebeurt dan weer door de juryleden of participanten.

Evengoed kan het los staan van lopende dossiers en eerder gehanteerd worden om de vinger aan de pols te houden of insteken vanuit burgers te verzamelen (zie burgerpanels uit Huldenberg in bijlage).

Op basis van de besprekingen in het labo, blijkt dat lokale besturen die een burgerpanel als instrument inzetten, aangeven dat dit een meerwaarde was. Niet enkel in het kader van de besluitvorming, maar voornamelijk om te informeren, meerdere inzichten samen te brengen, daarover in debat te gaan en meer gedragenheid te creëren. Afhankelijk van de doelstelling, is het in die zin niet altijd een noodzaak om representativiteit na te streven (en dus een loting te organiseren). Belangrijk blijft om duidelijk aan te geven dat het burgerpanel adviseert en de gemeenteraad beslist. Dit valt onder een verwachttingsmanagement waarbij transparantie en duidelijke communicatie cruciaal zijn. Verder komt uit het labo naar voor dat een burgerpanel organiseren veel tijd, geld, middelen en energie vraagt. Lokale besturen dienen dus grondig na te denken alvorens eraan te beginnen.

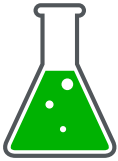
# Burgers nemen initiatief

Zoals reeds besproken in het overzichtskader, is het niet altijd even duidelijk wie juist de initiatiefnemer van een participatief traject is. Vaak komt het initiatief net uit interactie tussen verschillende maatschappelijke actoren: het lokaal bestuur, kennisinstellingen, al dan niet georganiseerde burgers, non-profits... Tussen een zuiver overheidsinitiatief en een zuiver burgerinitiatief, ligt dus nog een heel aantal trajecten die we zonet bespraken onder de noemer *partnerschappen*. In dit onderdeel hebben we het enkel over de zuivere burgerinitiatieven, waarbij het initiatief dus bottom-up van burgers zelf komt.

Maar ook van deze 'zuivere' burgerinitiatieven bestaan er veel definities. Een heldere olijsting van kenmerken van burgerinitiatieven is terug te vinden in de veldverkenning van Socius (2021). Initiatieven met volgende kenmerken beschouwen zij namelijk als burgerinitiatieven:

- Het initiatief komt tot stand binnen de leefwereld van burgers
- Burgers starten het initiatief (al dan niet samen met andere maatschappelijke actoren)
- Het initiatief steunt op de persoonlijke bewogenheid van burgers
- Burgers sturen het initiatief
- Het initiatief overstijgt het private belang

Hoe je als lokaal bestuur moet omgaan met deze bottom-up initiatieven, is een vraag waar velen mee worstelen. Ook daar biedt het veldonderzoek van Socius nuttige handvaten. Het sleutelwoord in hoe je je als lokaal bestuur positioneert ten opzichte van burgerinitiatieven, is maatwerk. Elk burgerinitiatief is immers anders. Afhankelijk van de grootte, de fase waarin het zich bevindt, de noden en de doelstellingen van het burgerinitiatief, verandert de rol of ondersteuning van de lokale overheid. Zo vraagt een burgerinitiatief dat zich nog in de opstartfase bevindt vaker een stimulerende overheid. Hierbij neemt de overheid een actieve rol op bij het initiëren van burgerinitiatieven (Socius, 2021) via bijvoorbeeld buurtbudgetten of het tijdelijk ter beschikking stellen van een publiek gebouw. Een gevestigd burgerinitiatief vraagt net een faciliterende overheid, waarbij professionele ondersteuners ruimte en hulp bieden. Voor een uitgebreide lectuur over het ondersteunen van burgerinitiatieven verwijzen we graag door naar de [website van Socius](#), waar de veldverkenning gratis te downloaden is.



## OpgewekTienen

OpgewekTienen vzw is een open en onafhankelijke burgerbeweging die de samenhang versterkt en actief burgerschap stimuleert om leven en wonen in de stad zo aangenaam, sociaal en duurzaam mogelijk te maken.

We stimuleren ontmoeting en samenwerking tussen Tienenaars met bijzondere aandacht voor de verbindende kracht van erfgoed. We inspireren, motiveren en ondersteunen burgers, buurten en dorpen om initiatief te nemen van onderuit. Doorheen de initiatieven wordt getracht een doorsnede van de samenleving te bereiken. OpgewekTienen gaat voor meer kwaliteitsvolle publieke ruimten, met bijzondere aandacht voor meer buurtgroen. We sensibiliseren op het vlak van duurzaamheid en vertellen graag het verhaal van de stad en haar inwoners.

OpgewekTienen ontstond in 2009 en wordt vandaag gedragen door 140 vrijwilligers. We moedigen initiatieven op buurt- en stadsniveau aan. In buurten wordt ingezet op locaties waar er vraag is naar een meer kwaliteitsvolle openbare ruimte (en meer kansen om elkaar te ontmoeten). Aan de hand van verschillende activiteiten vestigt opgewekTienen de aandacht op deze plekken, zodat het potentieel zichtbaar wordt (zoals ParkLife voor het stadspark en de Langste Eettafel voor de Gete-wijk).

Er gaat hierbij bijzondere aandacht naar de participatie van kwetsbare groepen en aandachtsbuurten. Zo werd in Grimde, een wijk met hoge armoedecijfers, in samenwerking met o.m. RIS0 Vlaams-Brabant, een volkstuintensite opgestart die gezonde voeding toegankelijk maakt voor een brede groep mensen.

Het inhoudelijke debat over welke stad Tienen kan zijn, wordt gevoerd tijdens lezingen en workshops op ParkLife of tijdens het jaarlijkse StadsForum.

De initiatieven vertrekken vaak vanuit bredere netwerken en bieden een invulling die ingaat op noden en evoluties die zich van onderuit in de stad voordoen. Een voorbeeld hiervan is Pand 10, een open huis voor burger- en buurtinitiatieven dat in juli 2017 het levenslicht zag. OpgewekTienen nam het voortouw om deze plek mogelijk te maken en stelde het van bij de start open voor anderen. Door deze initiatieven samen te brengen, wordt de zichtbaarheid vergroot, een breder publiek bereikt en samenwerking gestimuleerd. Pand 10 fungeert als een katalysatorplek: vanuit deze dynamiek ontstonden ook verschillende nieuwe projecten.



2020 Roelof Pantjes

OpgewekTienen  
© Roelof Pantjes



## Een zijstap: 'Right to challenge'

In het regeerakkoord 2019-2024 toont de Vlaamse Regering de ambitie om, in navolging van het Verenigd Koninkrijk (2011) en Nederland (2015), op het lokale bestuursniveau aan de slag te gaan met het Right to Challenge of uitdaagrecht. In het kader van het labo werd een oproep gedaan aan besturen om een voorstel daarvoor in te dienen. De uitrol van de experimenten wordt opgevolgd vanuit het labo.

Het uitdaagrecht is een participatievorm die individuele burgers of georganiseerde groepen en verenigingen van burgers de mogelijkheid biedt om een voorstel in te dienen om taken die in hun directe omgeving worden volbracht door of voor (i.e. in opdracht van) een betrokken overheid, over te nemen. Dat gebeurt op basis van vooraf gedefinieerde criteria en vereisten. Het lokaal bestuur stelt dit vast in een reglement. Binnen de voorwaarden van dit reglement kunnen burgers dus bepaalde taken van het lokaal bestuur overnemen omdat zij denken dat ze dat beter, anders, slimmer of goedkoper kunnen. Een bepaalde taak hoeft dus niet per se goedkoper uitgevoerd te worden; het lokaal bestuur kan ook de kwaliteit, het bereik of de creativiteit als onderscheidend criterium vooropstellen. Right to Challenge betekent niet dat burger en bestuur tegenover elkaar staan of in concurrentie treden, maar juist dat burgers ruimte krijgen om actief met het bestuur samen te werken aan een betere lokale samenleving.

De experimentlijn Right to Challenge heeft vier deelnemers: Wevelgem, Mechelen, Oud-Turnhout en Hasselt. De beleidsdomeinen waarin geëxperimenteerd wordt variëren van mobiliteitsbeleid tot wijkbeheer. Enkele interessante vragen die uit de eerste adviesgesprekken met de deelnemers al naar boven kwamen gaan over hoe continuïteit te garanderen, hoe intern draagvlak te zoeken, welke beleidsdomeinen zich wel en niet lenen voor Right to Challenge, het spanningsveld tussen vrijwillig en betalend engagement... Daarnaast lijkt het erop dat het Right to Challenge hier en daar al toegepast wordt, weliswaar onder een andere noemer. Zo voorzien verenigingen het groenonderhoud in Hasselts, zien we talloze wijk/burgerbudgetten in Gent, Antwerpen, Leuven, Genk, Geraardsbergen, Dendermonde... Hierbij spreken we telkens over een shift van verantwoordelijkheden naar burgers, gelijkaardig als bij een Right to Challenge. We blijven dus waakzaam om eventueel interessante lessen uit deze praktijken niet over het hoofd te zien. Daarom leidt het betrekken van het labo bij het experiment tot een strategische verbreding: de vraagstukken waarmee je als bestuur geconfronteerd wordt bij het organiseren van wijkbudgetten, lijken bijvoorbeeld hard op de vraagstukken rond Right to Challenge.

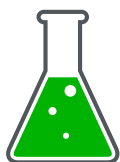
Tijdens de labo's zijn we dieper ingegaan op het begrip 'Right to Challenge'. Op basis daarvan is een visietekst opgemaakt gevalideerd door de leden van het labo en verwerkt in een standpunt van de VVSG. In het kader van het debat over Right to Challenge werden we ook getriggerd door het verhaal van de commons; een organisatie van burgers die zich los (of lossier) van staat of markt gemeenschapsgoederen beheren. Bij het concept van commons hoort een organisatievorm waarbij een gemeenschap samen verantwoordelijk is voor het beheer van een hulpbron<sup>4</sup>.

---

<sup>4</sup> <https://commonslib.be/>



De rozenkring Beringen  
© D.Tielens, De Rozenkring



## Hasseltse verenigingen nemen groenonderhoud over

Voor één derde van de oppervlakte van de stad is het groenonderhoud in de handen van Hasseltse jeugd-, sport- en cultuurverenigingen. Deze Right to Challenge loopt al enkele jaren. Elke vereniging is verantwoordelijk voor hun stuk grond. Daar verwijderen ze het onkruid en de hondenpoep en halen ze het zwerfvuil op.

### Doelstelling

Stad Hasselt doet al 15 jaar aan pesticidevrij groenonderhoud. Dat vroeg om een creatieve werkwijze voor onkruidverwijdering. Ze besloten om verenigingen aan te spreken of zij het groenonderhoud op zich willen nemen voor enkele percelen (max. 3). Tussen april en oktober zijn er zes periodes van twee weken waarin de verenigingen hun stuk grond onkruidvrij moeten maken. De toewijzing van de percelen gebeurt op basis van locatie, ervaringen... Stad Hasselt wil aanmoedigen dat bewoners trots kunnen zijn op hun buurt.

### Resultaat

In 2019 waren er 6 verenigingen actief, in 2020 waren dat er 7. Dit jaar zijn 17 verenigingen verantwoordelijk voor 1 of meerdere percelen. De overige percelen worden bedeed aan de sociale economie. Stad Hasselt streeft echter wel naar een gelijke vergoeding van verenigingen en sociale economie. Momenteel ontvang je €0,07/m<sup>2</sup> per beurt.

### Procedure

1. Vereniging schrijft zich in via de website.
2. Intern worden aanvragen geëvalueerd. Eventueel worden verenigingen gecontacteerd of ze interesse hebben in andere percelen.
3. Verenigingen krijgen bevestiging van inschrijving
4. Toezichters Stad maken afspraken met verenigingen voor start van de werken
5. Na iedere onderhoudsbeurt communiceren verenigingen de uitvoering van de werkzaamheden

6. Toezichter controleert en keurt de uitvoering van de werken

7. Administratie geeft aanvraag van boeking in en financiën zorgt voor uitbetaling

### Aanpassingen

Het afgelopen jaar deden ze een bevraging bij de burgers. Hier kwam uit dat de percelen beter verkleind zouden worden. Zo kunnen ook meer verenigingen aan de slag.

### Bereik

De doelgroepen zijn Hasseltse jeugd-, sport- en cultuurverenigingen. De uitvoerders moeten wel 16+ jaar zijn. Momenteel bereiken ze vooral jeugdverenigingen. Dit willen ze de komende jaren graag uitbreiden.

### TIPS

De burger is in dit geval ook een controleur. Bewoners durven elkaar aan te spreken als het werk niet goed gedaan wordt. Zo creëer je een decentrale controle.

Iemand met enthousiasme voor participatie en inhoudelijke expertise is perfect om een project als deze te begeleiden. De verenigingen hebben zo een aanspreekpunt voor al hun vragen.

Nieuwe verenigingen worden gecontacteerd via hun vertrouwde kanalen. Dat helpt om verschillende doelgroepen te bereiken.

# Algemeen besluit

De zoektocht naar enerzijds het verder betrekken van burgers op maat van het besluitvormingsproces maar anderzijds ook de betrokkenheid van bestuurders verhogen op wat er gaande is om te komen tot meer kwaliteitsvolle besluitvorming creëert een interessante dynamiek. Met het labo hebben we geprobeerd die dynamiek te grijpen en vast te leggen in deze overzichtsnota. We begonnen de nota met de presentatie van het overzichts kader. Op een eenvoudige manier willen we inzicht geven in de variëteit aan burgerparticipatie in de brede zin van het woord. Ten tweede gingen we in helikoptervlucht over de verschillende initiatieven. Op basis daarvan detecteren we een aantal trends in het huidige participatieveld. In het derde deel lag de focus op de praktijken die door het lokaal bestuur zijn ontwikkeld om burgers verder bij het beleid te betrekken. Achtereenvolgens bespraken we (1) de initiatieven vanuit de overheid, (2) partnerschappen en (3) burgers die initiatief nemen. We verzamelden in ieder geval heel veel informatie; maar wat leren we hier nu uit?

## Conclusies

### Er gebeurt veel participatie in Vlaanderen

Onze inventaris leert ons dat er veel initiatieven worden genomen, zowel vanuit de overheid als vanuit burgers. We pretenderen niet dat de inventaris vanuit het labo exhaustief is, maar zien toch duidelijke tendensen. We zien ook heel wat praktijken in partnerschap gebeuren. Het initiatief komt dus niet eenzijdig van bovenaf en van bestuurders. Participatie betekent hier dat initiatieven van burgers van onderuit steun krijgen, dat netwerken tussen organisaties kunnen groeien, dat burgers kansen krijgen tot deelname en inbreng...

### Op verschillende snelheden

Wat voor het ene lokaal bestuur innovatief is, is het duidelijk niet voor een ander. Bij de inschrijving voor het labo vroegen we expliciet aan de deelnemers om een innovatieve participatiepraktijk uit de eigen lokale context te omschrijven. De insteken gingen van vernieuwing adviesraad, over betrokkenheid bij de opmaak van een beleidsplan tot ondersteuning van een burgerinitiatief. Dit is helemaal geen waardeoordeel. Het toont enkel aan dat lokale besturen, elk op eigen ritme, instrumenten inzetten. Trouwens, wat initieel kan gezien worden als weinig vernieuwend kan net door de interactie die het initieert een nieuwe co-creatieve dialoog in gang zetten. Het omgekeerde zien we ook gebeuren: in sé zeer innovatieve methodieken die weinig interactie tot stand brengen. In die zin moeten we ons





Burgerbegroting  
Antwerpen  
© Frederik Beyens

hoeden om te snel het etiket ‘innovatief’ te geven aan instrumenten, maar ons vooral te richten op het proces dat een bepaalde ingreep of instrument op gang brengt.

### **Dit vergt een andere houding van de overheid**

De vaststelling dat er veel initiatieven worden genomen, zowel vanuit de kant van de overheid als vanuit de kant van burgers, betekent dat systemen van beheer en management in de bestuurlijke sectoren in onze samenleving meer geënt worden op die van onderuit groeiende of reeds aanwezige patronen. Er wordt dus (meer?) nagedacht van onderuit. Dit is al duidelijk als we de samenstelling van het labo bekijken; ook kleine besturen (<10 000 inwoners) hebben zich kandidaat gesteld om deel uit te maken van het labo en hebben op zijn minst een ambtenaar die gedeeltelijk belast is met participatie. Daarnaast komen de innovatieve praktijken niet enkel uit de grotere besturen (zoals de centrumsteden) maar ook kleinere besturen kunnen verschillende voorbeelden aanreiken die ons inzicht geven in het participatieveld. Hoewel de bestaffing en budgetten niet in dezelfde grootteorde liggen, kwam tijdens het labo alvast naar voor hoe sterk de bestuurlijke organisatie het laatste decennium op dat vlak is gewijzigd. De lokale overheid heeft duidelijk een keuze gemaakt om op vlak van bestaffing en interne organisatie een tandje bij te steken. Daarnaast kwam uit het labo naar voor dat een aantal lokale besturen actief op zoek is om een duidelijke missie en visie hieromtrent uit te werken.

### **Initiatiefnemer niet altijd duidelijk**

Bij het opmaken van de inventaris van praktijken hadden we een ogenschijnlijk eenvoudige variabele opgenomen: ‘initiatiefnemer (burgerinitiatief, partnerschap, overheidsinitiatief)’. Gezien het ook een as is op het overzichtskader leek het wel relevant dit op te nemen bij onze labeling. Het bleek echter dat in een groot aantal gevallen het niet zo eenvoudig was om dit eenduidig te benoemen. Het was soms een inschatting die we baseerden op wat we vonden over de case. Indien er een gelijkwaardigheid leek tussen overheid en burgers hebben we de



case gelabeld als partnerschap. Meer diepgaand onderzoek zou nuttig zijn om dit duidelijker in beeld te krijgen. Dit werd trouwens reeds benoemd in het rapport van de werkgroep participatie op initiatief van minister Keulen (2009). Die onduidelijkheid is het gevolg van diverse redenen: (1) een overheid start een participatie-initiatief op omdat ze een duidelijk signaal kreeg vanuit de burgermaatschappij; (2) het initiatief wordt genomen door een vereniging als gevolg van initiatieven of programma's van gesubsidieerde non-profit instellingen, soms op impuls van mensen in overheidsdiensten, (3) het initiatief wordt opgestart door een burgerinitiatief maar wordt op een later tijdstip gefinancierd/ gefaciliteerd/overgenomen door de lokale overheid...

### **Rol van professionele intermediairen**

Bij het in kaart brengen van de praktijken met als label 'burgerinitiatief', stellen we vast dat deze veelal getrokken of op z'n minst actief ondersteund worden door professionele intermediairen zoals bijvoorbeeld vormingsplus of commerciële actoren. Dat is geen waardeoordeel; enkel een gegeven. Vanuit de dienstverlening die deze professionele verenigingen/consultants aanbieden, brengen ze burgers samen in die door deze instellingen of diensten gecreëerde settings of knopen ze aan bij settings van burgers die zij dan vervolgens ondersteunen, versterken, uitbreiden. Op zich komen we dan terug op de voorgaande vaststelling; het wordt plots niet meer zo duidelijk wie aan het roer van een initiatief staat.

### **Opkomst van hybride arrangementen**

We zagen al e-participatie initiatieven opduiken in de Vlaamse lokale besturen. Steen et al. (2020) omschrijven dit als moderne vormen van participatie die met behulp van de hedendaagse informatica- en communicatietechnologie zowel tijds- als plaatsonafhankelijk kunnen worden georganiseerd (Le Blanc, 2020; Meier, 2019). De gezondheidscrisis bracht deze vorm in een versnelling zowel vanuit de kant van burgers als vanuit de overheid (bijvoorbeeld Hulp voor Helden, vrijwilligersapparaat, Helpper). We zien ook hybride constellaties opduiken waarbij zowel online als offline alternatieven aan burgers worden aangeboden. De combinatie van initiatieven lijkt, op basis van de gesprekken in het labo, te leiden tot een meer divers publiek waarbij ook de minder usual suspects aanwezig zijn. Dit schept nieuwe mogelijkheden en perspectieven waarmee verder kan worden geëxperimenteerd.

## **Onderzoekssporen**

### **Onderzoeksspoor: Verdieping cases**

Uit onze algemene conclusies bleek dat de initiatiefnemer van een participatietraject niet altijd duidelijk. Aanvankelijk leek 'initiatiefnemer' een eenvoudige variabele om de cases in onze inventaris te categoriseren. Het bleek echter dat in een groot aantal gevallen het niet zo eenvoudig was om dit eenduidig te benoemen. Het was soms een inschatting die we baseerden op wat we vonden over de case. Indien er een gelijkwaardigheid leek tussen overheid en burgers hebben we de case gelabeld als partnerschap. Meer diepgaand onderzoek zou nuttig zijn om dit duidelijker in beeld te krijgen.

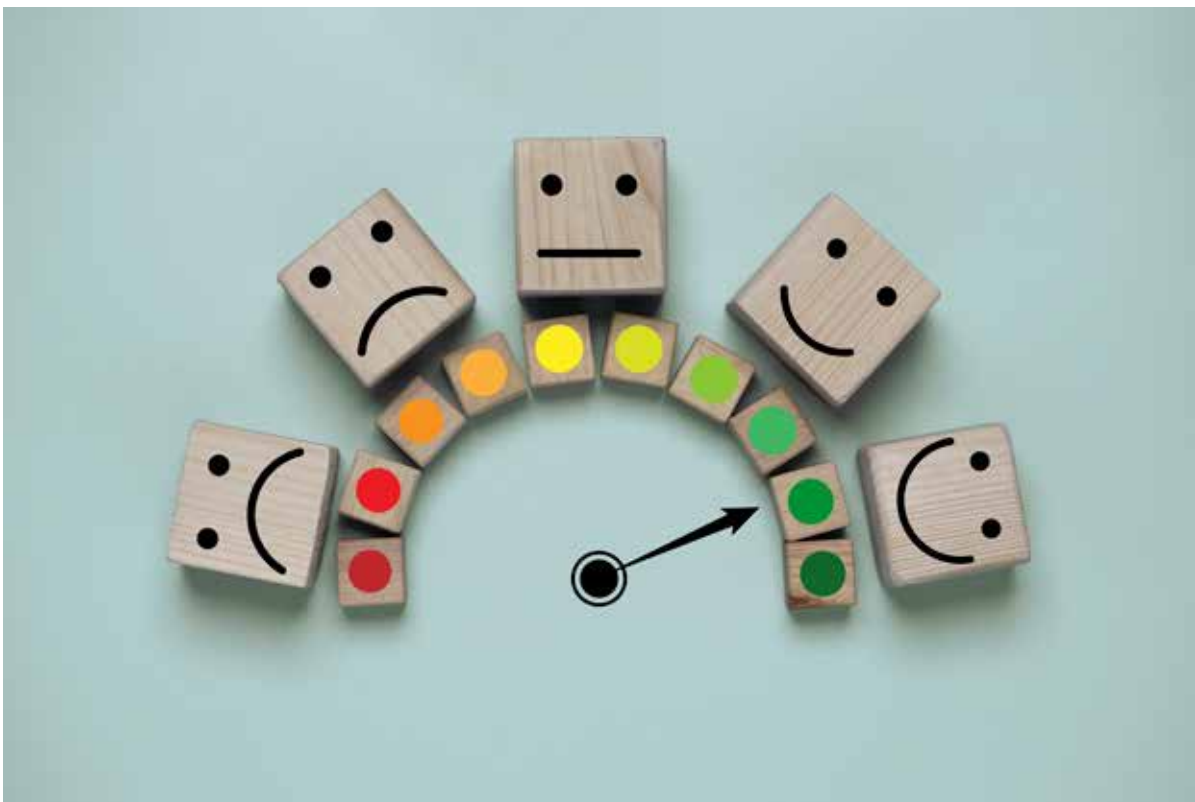
### **Onderzoeksspoor: Right to Challenge in Vlaanderen**

De experimentlijn Right to Challenge die de VVSG momenteel uitrolt in samenwerking met ABB en het kabinet Somers, onderzoekt momenteel dit spoor. Via dit experiment willen we te weten komen wat

het Right to Challenge kan betekenen in een Vlaamse context. Hierbij stellen we ons organisatorische, inhoudelijke en vooral procesmatige vragen: *wat vraagt een Right to Challenge van personeelscapaciteit? Wat voor profielen trekken deze trajecten? Welke beleidsdomeinen lenen zich beter tot een Challenge dan andere? Lanceer je een oproep over heel je gemeente of begin je bij één wijk? Gebruik je een open oproep of spreek je direct een vereniging aan? Wie selecteert in een geval van een open oproep de voorstellen? Op basis van wat? Hoe verschillen de uitgevoerde taken naargelang ze uitgevoerd worden door het bestuur of door burgers? Zorgt een Right to Challenge voor een efficiënter bestuur of komen er nieuwe taken en kosten voor het bestuur bij kijken? Zorgt het voor een betere relatie tussen burgers, ambtenaren en politici? En zorgt het voor een versterking van de representatieve democratie in het algemeen? Wat als je geconfronteerd wordt met de wet op overheidsopdrachten? Hoe ga je om met verzekeringen en aansprakelijkheid?*

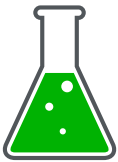
### **Onderzoekspoor: "Meten is weten": over het evalueren van participatietrajecten**

Zoals we bespraken is de inzet en kost van burgerparticipatie groot. Daarom is er na vaak vermoeiende trajecten weinig tijd en energie over om grondig te evalueren. Zeker voor lokale besturen met minder capaciteit, waarbij burgerparticipatie soms tot een breder takenpakket behoort van slechts één ambtenaar, is het moeilijk om trajecten grondig te evalueren. Het wordt dan bijna een afweging tussen kwaliteit (evalueren) of kwantiteit (een volgend traject opzetten). Men kan zich bovendien afvragen wie juist de evaluator moet zijn. Zelfevaluaties zijn leerrijk, maar ook moeilijk. Tips, tools, best practices, valkuilen en opportuniteiten zijn dan ook relevant om verder onder de loep te nemen.



# Bijlagen

## Participatieve opmaak van het participatiereglement



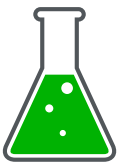
### Case Huldenberg

Op welke manier betrek je burgers in een gemeente van 10 000 inwoners? Het gemeentestuur van Huldenberg tekende samen met zijn inwoners de krijtlijnen uit en valideerde dit participatiekader in zijn participatiereglement. Het reglement legt de spelregels vast voor burgerparticipatie in Huldenberg. Het lokaal bestuur wil de burgers alle kansen geven om in dialoog te treden.

Het bestuur startte met een participatieve opmaak van het participatiereglement. Tijdens een infoavond bij de opstart van de nieuwe legislatuur riep het bestuur zijn inwoners op om mee te bouwen aan het gemeentelijk beleid. Nadat deze oproep ook op sociale media en via andere kanalen verspreid werd, gaven een 130-tal inwoners aan te willen samenwerken. Opvallend was dat deze oproep een ander segment van de

bevolking aansprak dan klassiek bereikt wordt bij de samenstelling van de adviesraden. Dat vormde een mooie aanvulling op de leden van de bestaande, conventionele adviesraden. Samen met de inwoners werd een participatiereglement geschreven. Daar boog men zich over hoe het participatiebeleid er kon uitzien. Dit ontwerp van reglement kreeg groen licht tijdens de raden van april 2020.

## Cocreatie



### De grond der Dingen in Mechelen

Twee jaar lang verzamelden theatergezelschap ARSENAAL/LAZARUS en Museum Hof van Busleyden ideeën van Mechelaars voor een betere stad. Binnen het project De Grond der Dingen kreeg elke inwoner één vierkante meter om samen de toekomstige stad vorm te geven. Over de voorstellen is met de Mechelaars onderhandeld en gediscussieerd, gewikt en gewogen. De stad Mechelen beloofde het project 20.000 m<sup>2</sup> grond om in 2021 een selectie van deze ideeën te realiseren.

#### Aanleiding

De initiatiefnemers zijn Willy Thomas van het theatergezelschap ARSENAAL/LAZARUS en Sigrid Bosmans van het Museum Hof van Busleyden. Het theatergezelschap zocht een manier om mensen in de stad te activeren en te verbinden. In de opstartfase bleek de ploeg van het museum Hof Van Busleyden meteen geïnteresseerd. Zij zochten namelijk een manier om hun participatieve werking te verduurzamen. Het museum wilde burgerschap een plek geven in het licht van de geschiedenis. Zo groeide het idee om elke Mechelaar 1m<sup>2</sup> grond te laten ontwerpen in hun toekomstige stad. Dit resulteerde in een groots participatief project, uitgestrekt over 4 jaar.

#### Ideeën verzamelen

Elke Mechelaar krijgt 1m<sup>2</sup> cadeau die hij/zij kan inzetten op 3 manieren: door een idee in te dienen waarmee men iets nieuws toevoegt, door iets te veranderen aan een bestaande plek in de publieke ruimte of door zich aan te sluiten bij bestaande projecten en mede-eigenaar te worden.

De ideeën kunnen tussen 1 en 20.000 m<sup>2</sup> groot zijn. Voorstellen werden ingediend via de website, e-mail, telefoon of gewoon tijdens een gesprek in het park. Gedurende vijftien weken wijdde men telkens één week toe aan een specifiek thema: wonen, werken, kunst, voedsel, inclusie, herdenken, milieu,... De ideeën voor de toekomst van de stad werden opengemaakt via kunst, workshops en ontmoetingen. Er werden ontmoetingen georganiseerd in het park tussen experts, burgers en bestuurders van de stad om zo de ideeën te laten rijpen. In het park vind je de 'parkbewoners', kunstenaars die tijdelijk in het park verblijven en alles volgen wat er die week gebeurt. Ze nodigen Mechelaars uit voor een gesprek over de noden van de stad en geven de output van dit gesprek terug via een performance.

#### Ideeën kiezen

Op deze manier werden er 206 ideeën verzameld over de toekomst van de stad. De meeste voorstellen hadden niet voldoende aan één vierkante meter. Er werd een onderhandeling van



De Grond Der Dingen  
© Sophie Nuytten

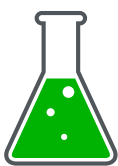
onderuit opgestart, onder leiding van Vormings-plus. Indiens gingen met elkaar in dialoog, ruilden hun vierkante meter of schonken ze aan elkaar. Zo bleven er 83 ideeën over.

#### Ideeën uitvoeren

Uit de 83 ideeën destilleerde men 10 thema's. Iedere week werd er één besproken. De betrokken schepen lichtte vooraf steeds zijn of haar beleid toe waarna burgers en beleid in debat gingen met

elkaar. Welke ideeën overlappen met het lokale beleid en kan de stad mee helpen realiseren? Welke kunnen stad en burgers samen realiseren? Welke voeren het museum, het theatergezelschap en burgers uit? In overleg met Mechelaars en deskundigen kwamen ze tot een definitieve keuze van projecten die in 2021 ook daadwerkelijk gerealiseerd moet worden. De 20.000 m<sup>2</sup> staat alvast ter beschikking van de ideeën.

## Burgerbudget



### Burgerbudget Genk

#### Doelstelling en proces

Vorig jaar wierf stad Genk een medewerker aan die zich zou toelagen op de uitwerking en uitrol van het Burgerbudget. Binnen het Burgerbudget Genk kunnen projecten ingediend worden, verspreid over de verschillende wijken van de stad, die bovendien ook inspelen op drie vooraf vastgelegde thema's: talentontwikkeling, klimaat en duurzaamheid en armoede en sociale ongelijkheid.

Van augustus 2020 tot het einde van dat jaar werd het traject grondig voorbereid. Een belangrijk onderdeel van die voorbereiding bestond uit maken van keuzes voor de concrete uitwerking. Zo werd bepaald dat zowel inwoners als feitelijke verenigingen en VZW's met een beperkte tewerkstelling (max. 2,0 VTE) projecten kunnen indienen. Het stadsbestuur wou ook graag dat de projecten die op financiering kunnen rekenen de

volledige stad weerspiegelen. De stad heeft 30 wijken die duidelijk afgebakend kunnen worden en het doel is om zeker één project voor elke wijk te voorzien, zodat iedereen van de voordelen kan plukken. Ook interne communicatie vormde een belangrijk onderdeel binnen de voorbereiding. Via verschillende toelichtingen binnen de stadsorganisatie, werd iedereen op de hoogte gebracht wat het burgerbudget nu concreet inhoudt en ondersteunden alle betrokken diensten in de verspreiding van de oproep. Men ging ook ten rade bij andere steden en gemeenten die reeds ervaring hebben op dit gebied om de aanpak scherp te stellen, maar natuurlijk zijn er ook diverse factoren waar je op voorhand weinig of niet kan anticiperen.

Na de voorbereidingsfase werd in januari 2021 het publieke startschot gegeven voor het



burgerbudget. Communicatie was hierbij een belangrijk recept voor succes en er werd dan ook ingezet op verschillende facetten. Enerzijds werd gekozen voor fijnmazige communicatie via belangrijke interne stakeholders. Door in de voorbereidingsfase diensten dicht te betrekken stond iedereen paraat om de communicatiewaterval mee in gang te zetten. Zo kon men bijvoorbeeld rekenen op de wijkmanagers die het lokale speelveld goed en wel kennen en interne diensten die een nauwe band hebben met de vooropgestelde thema's. Ook online communicatie speelde een belangrijke rol, met gesponsorde acties op Facebook, Instagram en YouTube. Er werd ook een gloednieuw digitaal platform opgezet via de organisatie Tree Company, dat naast een communicatiemiddel ook een belangrijke spil is voor het aanvragen van en stemmen op projecten. Tenslotte werd de boodschap ook zo goed mogelijk geïntegreerd in het straatbeeld, onder andere met opvallende street art, zodat de Genkenaar ook buiten de online wereld om in aanraking komt met de projectoproep. Indiëners kregen de tijd tot eind februari om een idee in te sturen. Hiervoor was geen compleet uitgewerkt projectvoorstel nodig, om de drempels zo laag mogelijk te houden, maar een kort omschreven idee dat beoordeeld en indien goedgekeurd verder uitgewerkt kan worden.

Aanvankelijk hoopte het stadsbestuur op een 60-tal inzendingen, maar in totaal werden dat er maar liefst 178. Vooraleer de ideeën ook daadwerkelijk tot bij de Genkenaar komen, is eerst wel nog een voorafgaande check aan de orde. Om de ideeën te lezen en goed te keuren (op basis van het reglement), werd een klankbordgroep van 10 experts opgericht die zich ontfermt over de beoordeling en verdere gesprekken met de indiëners. De klankbordgroep werd samengesteld op basis van een longlist van personen die ervaring hebben op het gebied van participatieve trajecten, de 3 thema's waarvoor projecten ingediend kunnen worden en ook enige feeling met de stad hebben. Het gaat hier over diverse groep met vrijwilligers uit de academische wereld, het bedrijfsleven, maar ook uit cultuurraden en andere gevestigde lokale organisaties. Het schepencollege kan extra duiding vragen bij de oordelen van de klankbordgroep, maar de finale verantwoordelijkheid en keuzes liggen bij de klankbordgroep.

Na een eerste beoordeling werden door de klankbordgroep 156 ideeën weerhouden. De indiëners krijgen nu de tijd om deze verder uit te werken, in gesprek te gaan met de klankbordgroep

en stedelijke medewerkers zodat de klankbordgroep begin juni het definitieve project kan beoordelen. Na een laatste tussenstop bij het schepencollege, is het dan de Genkenaar die aan het roer zit. De inwoners kunnen op hun drie favoriete voorstellen stemmen. Het toekennen van de budgetten voor de verschillende projecten, gebeurt met aandacht voor de geografische spreiding. Concreet heeft het schepencollege voor een systeem gekozen waarbij het meest gestemde project voor elke wijk middelen krijgt. Zodra elke wijk een project heeft, komt er een tweede ronde waarbij opnieuw alle wijken een project krijgen. Deze oefening blijft zich herhalen, totdat de middelen op zijn. Voor de verdere uitwerking is het de bedoeling om een stedelijke medewerker aan elk project te koppelen, zodat de indiëners ook op ondersteuning kunnen rekenen nadat de middelen toebedeeld zijn.

#### Betrokken partijen

- Het initiatief voor het burgerbudget vertrekt vanuit het stadsbestuur zelf, met een interne medewerker die het project trekt.
- Er is ook een belangrijke rol weggelegd voor de klankbordgroep bij dit project, die bestaat uit 10 leden die niet gelinkt zijn aan het stadsbestuur, maar reeds enige ervaring hebben met participatie en de identiteit van stad Genk.
- Voor het uitwerken van het online participatieplatform heeft het stadsbestuur gekozen voor het Bpart-platform Tree company die zich specialiseert in online democratie.
- Natuurlijk zijn de indiëners van de projecten ook een belangrijke partij voor het verdere verloop van dit traject.

#### Resultaten

Maar liefst 178 indiëners reageerden op de oproep van Stad Genk met een eerste idee. Na een eerste deliberatie vanuit de klankbordgroep werden 156 ideeën weerhouden die verder zullen worden uitgewerkt. Deze voorstellen zullen in de nabije toekomst uitgroeien tot volwaardige projecten die een positieve impact hebben op de talentontwikkeling van inwoners, het lokale klimaatbeleid of aanpakken van armoede en sociale ongelijkheid.

#### Bereik

Het grote aantal ingediende ideeën geeft al blijk van een groot bereik. Wanneer de voorstellen bekeken worden, merkt het stadsbestuur ook op dat er een grote diversiteit binnen deze groep is, zowel op vlak van leeftijd als woonplaats en type indiëner (individu, vereniging, kleine vzw, ...).

Om het bereik te optimaliseren werd gekozen voor een gelaagde communicatie-aanpak, met een mix van brede online communicatie, signalisatie in het straatbeeld en word-of-mouth via interne diensten. Het inschakelen van wijkmanagers maakt het bijvoorbeeld mogelijk om moeilijk bereikbare groepen heel gericht aan te spreken.

#### TIPS

**Leg zeker het oor te luisteren** bij andere lokale besturen wanneer je met een dergelijk traject van start wil gaan, omdat het kan helpen om de verwachtingen scherp te stellen en aandachtspunten bloot te leggen. Het is wel ook belangrijk dat je de inzichten uit die gesprekken kan vertalen naar je concrete lokale situatie, één zaligmakende oplossing is er niet.

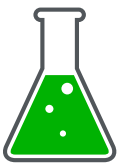
**Interne communicatie** is minstens even belangrijk als externe communicatie. Door de stedelijke diensten zoveel mogelijk te betrekken, heb je een interessante partner om diverse doelgroepen aan te spreken en je bereik te vergroten.

Een keuze die je bij een participatief project als het burgerbudget moet maken is of je kiest om

projectindieners zoveel mogelijk te ondersteunen, vrij te laten of om een mix van beide probeert te voorzien. Die **balans** is niet eenvoudig, maar zal een belangrijke drijfveer zijn voor de slaagkansen van de projecten. Kies voor een doordachte aanpak die aansluit bij je verwachtingen.

Een **degelijk reglement** kan vermijden dat er in latere fases problemen opduiken. Je kan vermijden dat voorstellen ingaan tegen principes of wensen van het stadsbestuur, door het reglement hier zo goed mogelijk op af te stemmen. Bij het burgerbudget mogen projectvoorstellen bijvoorbeeld los staan van de bestuurlijke visie en doestellingen, maar ze moeten wel inspelen op drie thema's waar een reële nood voor is.

Indien je bij een burgerbudget een evenredige verspreiding over de wijken wil voorzien, zal je het aantal stadsbrede projecten ietwat moeten inperken. In Genk heeft men ervoor gekozen om **stadsbrede projecten** als een extra wijk te beschouwen, waardoor er zeker budgettering zal zijn voor één of meerdere projecten, zonder dat de doelstelling om specifieke projecten voor alle Genkse wijken te voorzien in het gedrang komt.



## Coronabuurtbudget in Beringen

### Doelstelling en proces

Het coronajaar 2020 stuurde de reguliere werking danig in de war en de effecten ervan op alle maatschappelijke domeinen zullen nog een geruime tijd voelbaar blijven. Beringen werkte voor 2021 een aangepast buurtbudget uit. Dit kan ingezet worden door buurtbewoners voor initiatieven die de sociale cohesie en leefbaarheid in de buurt helpen te versterken. Met het buurtbudget wil de stad op zeer korte termijn inspelen op specifieke behoeften die ontstaan of versterkt worden door de coronacrisis.

De spelregels voor de toekenning en het inzetten van buurtbudgetten in het kader van corona werd uitgewerkt samen met een groep enthousiaste Beringenaren. Dit aangepaste reglement werd ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeenteraad.

Dankzij dit reglement kunnen de inwoners financiële ondersteuning krijgen voor projecten in hun buurt. Uiteraard is het coronaproof kunnen realiseren van het project essentieel. Projecten moeten laagdrempelig zijn en toegankelijk voor alle inwoners van de buurt. De termijn voor uitvoering

is twee maanden na toekenning van het budget. In totaal heeft de stad 10.000 euro voorzien voor het "coronabuurtbudget", met een maximum van 500 euro per project. Iedere groep buurtbewoners, een buurtcomité of een wijkvereniging in Beringen kan een project indienen, steeds bestaande uit minstens 2 personen. Lees hier het aangepaste reglement buurtbudget in kader van corona na. De procesflow voor het coronabuurtbudget is specifiek en zorgt voor een snelle toekenning. De deskundige participatie beoordeelt de ingediende projecten aan de hand van de richtlijnen van het reglement. Wanneer een project voldoet aan de voorwaarden, beslist het college van burgemeester en schepenen over het toe te kennen subsidiebedrag. Voor de buurtbudgetten na corona, is er een innovatie aanpak uitgewerkt waarbij projecten onderling ook aangemoedigd worden om uit te wisselen.

In januari 2021 startte de bekendmaking van de buurtbudgetten. Het stadsbestuur lanceert volgende oproep aan de inwoners van Beringen: "Heb je een laagdrempelig en voor iedereen toegankelijk voorstel? Kan je de medebewoners

van je buurt hiervoor enthousiasmeren? Stad Beringen zorgt voor financiële ondersteuning om je idee te realiseren!”

De Beringse gemeenteraadsleden en stadsmedewerkers vormen de ambassadeurs om het bestaan van deze financieringsmogelijkheid zoveel mogelijk te verspreiden. Voorstellen worden ingediend via het formulier aanvraag burgerbudget in het kader van corona samen met de randvoorwaarden en praktische afspraken.

#### Betrokken actoren

- Een groep van enthousiaste inwoners die het reglement opstelde onder leiding van een procesbegeleider die het traject begeleidde
- Dienst samenleven van stad Beringen en beleidsdomein mens
- De schepen van participatie
- Het schepencollege en de gemeenteraad die het reglement goedkeurden
- Stadsdiensten die hun steentje, vaak via expertise, kunnen bijdragen bij de uitwerking van projecten

#### Resultaat

Het doel van buurtbudgetten is ervoor zorgen dat projecten in een buurt, voor én door de

buurtbewoners zelf uitgevoerd worden. In het project van uitvoering *kunnen buurtbewoners elkaar leren kennen, zodat de band tussen hen versterkt wordt.*

#### Bereik

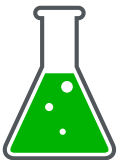
Er zijn heel wat buurten waar geen buurtcomité of wijkvereniging actief is. Idealiter kunnen we via de buurtbudgetten op deze plekken het samenhangingsgevoel versterken en de eerste steen leggen voor verdere samenwerkingen.

Maar ook buurten waar er reeds een wijkwerking aanwezig is, komen in aanmerking: een buurtbudget kan dat extra duwtje in de rug zijn voor een nieuwe actie binnen deze werking.

Via buurtwerkers en de outreachende jongeren- en volwassenwerker, hopen we het idee van de buurtbudgetten ook tot bij kansengroepen te krijgen.

#### TIPS

**Werk samen met je inwoners aan het reglement, zodat zij ambassadeurs zijn van dit project. Als je ervoor kan zorgen dat zij aan de slag gaan in hun eigen buurt, dan heb je meteen goede voorbeelden voor andere buurten**



## Jongerenbegroting Sint-Niklaas

### Doelstelling

Voor Sint-Niklaas moeten de jongeren de kans krijgen om hun stem te laten horen. Dat doen ze door zich aan deze doelstellingen te houden:

- Jongeren krijgen inzicht in principes van een lokale democratie;
- Jongeren mogen zelf beslissingen nemen en hebben op deze manier impact op hun eigen leefwereld;
- Jongeren voelen zich verbonden met iets dat gerealiseerd wordt;
- Jongeren leren elkaar en de stad op een andere manier kennen waaruit toekomstige engagementen kunnen groeien;
- De stad krijgt meer inzicht in de leefwereld van deze jongeren.

De droom is om in co-creatie met jongeren een zelfgekozen project te realiseren.

### Proces

#### Voortraject

- Infomoment met de 11 deelnemende secundaire scholen
- Alle 5e jaars uit de deelnemende scholen worden geïnformeerd over het project ‘Jongerenbegroting’
- Ze loten 55 jongeren uit het 5e middelbaar en krijgen op deze manier een diverse groep van mogelijke deelnemers
- 55 gelote jongeren ontvangen hun ‘golden ticket’ met uitnodiging voor de ‘Jongerenbegroting’. De andere 5e jaars krijgen ook informatie over het traject waarbij ze zelf ook nog hun stem zullen laten horen.
- Jongeren krijgen de kans te bevestigen of om toch niet deel te nemen. Participatie is nl. een recht, geen plicht.

### **Jongerenbegroting dag 1**

- Tijdens een eerste (digitale) moment kwamen de 55 gelote jongeren samen. Ze werkten eerst toe naar een gemeenschappelijk begrip van mentaal welzijn, om nadien in verschillende breakout rooms oplossingen te creëren die het mentaal welbevinden van jongeren kan versterken.
- Op het einde van de dag werden de 8 verschillende voorstellen gepresenteerd aan de schepen voor Jeugd en Participatie.
- Gloria Monserez nam de jongeren een hele dag als host mee op sleeptouw.

### **Inblikken van de 8 verschillende voorstellen**

- Vanuit de verschillende groepjes werd een jongere geselecteerd om het voorstel toe te lichten.
- Ze maakten professionele video's die terug te vinden zijn op de Instagram Jong Sint-Niklaas.

### **Livestream met Joris Hessels**

- Ze nodigden enkele jongeren (van de Jongerenbegroting) uit in de studio om samen met experts dieper in te gaan op de verschillende voorstellen.
- Enkele gasten: Nina Mouton, Loredana Cremery (Vlaamse Jeugdraad), Emma Daeleman (WAT WAT),...
- Het doelpubliek van de livestream bestond uit ouders, leerkrachten, lokale besturen,...

### **Feedbackronde op de 8 voorstellen**

- De 8 voorstellen werden op een website geplaatst waarop andere jongeren feedback konden geven.
- Via sociale mediakanalen probeerden ze jongeren naar de website te leiden.
- Leerkrachten kregen de instructie om samen met hun leerlingen feedback te geven.
- Op deze manier werden ook andere jongeren betrokken bij de verschillende voorstellen..

### **Balans per voorstel**

- Intern werd per voorstel een balans opgemaakt.
- Deze stap is cruciaal om jongeren op een 2e moment een inzicht te kunnen geven in welke realisaties er verwezenlijkt kunnen worden met 20.000 euro.

### **Jongerenbegroting dag 2**

- In een 2e (online) bijeenkomst met de 55 gelote jongeren kwamen ze via 2 stemrondes tot het voorstel 'radiocaravan voor en door jongeren om taboes te doorbreken'.
- De jongeren kregen in deze sessie ook de kans hun mening te geven over communicatie, participatie, evenementen,.. in de stad.

### **Natraject:**

- De jongeren kregen de kans hun gegevens achter te laten wanneer ze in de toekomst betrokken wilden worden bij het gewonnen voorstel of andere verwezenlijken.
- Er werden radio-workshops georganiseerd en een groepje jongeren werkt momenteel aan een radioshow.
- Bij de opstart van het nieuwe OverKop-huis in Sint-Niklaas zijn ook heel wat jongeren van de Jongerenbegroting betrokken.

### **Betrokken partijen**

We werkten samen met heel wat verschillende partners:

- 11 secundaire scholen
- Maarten Goethals (Alter) – methodiek, proces....
- Treecompany (ondersteuning digitale zoom sessies)
- Gloria Monserez, Joris Hessels,..(presentatie)
- Zwerm en Wavemakers (communicatie en PR)
- Studio MISC (video's)
- Nextar (livestream)

### **Resultaat**

- Jongeren konden mee beslissen over een budget van 20.000 euro en hebben het gevoel dat ze impact hebben in hun directe leefomgeving.
- De jongeren vonden het een toffe een leerrijke ervaring. Ze stellen in de evaluatie voor om het de volgende keer wel fysiek te organiseren.
- Verschillende diensten (participatie, communicatie, evenementen, huis van het kind, welzijn,..) kregen inzicht in de leefwereld van jongeren.

### **Bereik**

- Door samen met de scholen 55 jongeren te loten uit het 5e middelbaar van Sint-Niklaas kregen ze een heel goede mix van allerlei jongeren. Wanneer de resultaten werden gedeeld via een livestream, kregen ze ook heel wat reacties van professionals, o.a. leerkrachten en ouders. In de volgende editie zullen ze zich nog meer richten op de doelgroep, via Instagram (Jong Sint-Niklaas).

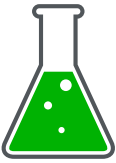
### **TIPS**

Hecht veel waarde aan de methodiek maar zorg ook voor een toffe setting zodat jongeren echt het gevoel hebben dat het lokale bestuur hen belangrijk vindt.

Zorg voor een goed opvolging. Het is belangrijk dat jongeren voelen dat de stad ook effectief aan de slag gaat met hun mening.



## Burgerpanels



### Gents burgerkabinet

#### Doelstelling en proces

Het Gents circulatieplan was reeds bij de invoering in 2017 een controversieel dossier. Om tegemoet te komen aan de noden op het terrein engageerde het stadsbestuur zich om het plan na invoering ook te evalueren. Om de inwoners van Gent en deelgemeenten bij dit proces te betrekken, koos het stadsbestuur voor een burgerkabinet.

Om te komen tot een diverse en representatieve groep werd een oproep gelanceerd naar geïnteresseerde inwoners met de naam 'Het circulatieplan, wat denkt jij daarvan?'. In totaal leverde deze rekruteringscampagne met o.a. folders, affiches en posts op sociale media, 808 kandidaten op. Om te komen tot een werkbare groep van 150 inwoners en 31 opvolgers, koos het stadsbestuur voor een loting in samenwerking met de vakgroep Politieke Wetenschappen van de UGent. Hierbij stonden twee primaire criteria centraal: enerzijds de woonzone - leeft men in de binnenstad, buitenstad of deelgemeenten van Gent - en anderzijds de verplaatsingsmodus van de kandidaten. Ook demografische kenmerken werden meegenomen bij de loting als secundaire criteria, om op deze manier zoveel mogelijk relevante doelgroepen te betrekken bij het burgerkabinet. De gelote opvolgers kon het stadsbestuur aanspreken mocht er een lid afhaken.

Op woensdag 22 maart 2017 ging de introductiesessie bij het Burgerkabinet door, in de aanwezigheid van de burgemeester en schepen van mobiliteit en openbare werken Watteeuw. Tijdens deze sessie kregen de leden extra info bij het verloop van het Burgerkabinet en werden de werkafspraken vastgelegd. De eerste officiële bijeenkomst van het kabinet waar ook de eerste adviezen geformuleerd werden, ging door in juni 2017. Bij aanvang ging het stadsbestuur uit van vier samenkomsten, maar uiteindelijk zouden dit er negen worden. Als voorzitter voor het Burgerkabinet werd gekozen voor professor Bram Verschuere aan de UGent. Door een neutrale figuur als voorzitter aan te duiden kon vermeden worden dat het Burgerkabinet zou uitmonden in een tweestrijd tussen stadsbestuur en deelnemers.

#### Betrokken partijen

Bij dit project zijn een aantal interne en externe partijen betrokken:

- Het Gentse stadsbestuur en diverse stadsdiensten voor de praktische uitwerking
- CIBE vzw, nu gekend als Billie Bonkers, deed dienst als procesbegeleider.
- Professor Bram Verschuere van de vakgroep Bestuurskunde en Publiek Management Universiteit Gent engageerde zich als voorzitter van het Burgerkabinet.
- De expertise van professoren Nicolas Bouteca en Carl Devos werd ingezet voor de evaluatie van het participatief traject.

#### Resultaten

In totaal werden tijdens de negen bijeenkomsten van het Burgerkabinet 186 adviezen geformuleerd. Deze werden ook overgemaakt aan het stadsbestuur, zodat de inbreng van inwoners meegenomen kon worden bij de evaluatie en bijsturingen in de toekomst. Naast het grote aantal adviezen werden nog enkele andere mooie resultaten behaald:

- Bij de start van het burgerkabinet kwam naar boven dat 80% van de kandidaten het initiatief aanmoedigen en tevreden zijn dat zij hun stem kunnen laten horen. Een belangrijke kanttekening is daarbij wel dat de leden graag vroeger betrokken waren geweest bij de uitwerking van het circulatieplan.
- Ondanks de controversie en complexiteit van het plan is men er toch meermaals in geslaagd om weg te stappen van het zwart-witte 'voor of tegen' verhaal en te evolueren richting gemeenschappelijke, constructieve bezorgdheden.
- Dankzij het Burgerkabinet werd een nieuw publiek bereikt. Het gaat hierbij over 78% van de leden, zij behoren tot de unusual suspects die voorheen nog nooit deel uitmaakten van een dergelijk participatietraject.
- De helft van de deelnemers wil bovendien in de toekomst ook deelnemen aan andere participatietrajecten in de toekomst, wat toch getuigt van een positieve impact.

#### Bereik

Via de oproep werden 800 inwoners van Gent en deelgemeenten bereikt. Via het gehanteerde lotingsmechanisme kon daaruit een steekproef van 150 leden voor het Burgerkabinet betrokken worden.

Door middel van de loting en bijhorende criteria werd gepoogd om tot een diverse samenstelling te komen van leden, zodat men inbreng kon vergaren bij verschillende relevante profielen. Denk hierbij aan autogebruikers versus fietsers of inwoners van de binnenstad versus deelgemeenten. Er werd ook samengewerkt met enkele intermediaire organisaties die werken met moeilijker bereikbare doelgroepen, om zo de boodschap en het project ook bij hen te krijgen.

### TIPS

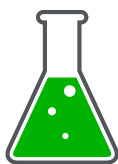
Hou er rekening mee dat in er in latere fases van het traject enige moeheid kan optreden. Zo telde de laatste bijeenkomst van het Burgerkabinet nog slechts 44 aanwezigen. Op een gegeven ogenblik zullen sommige deelnemers het gevoel hebben dat ze hun punt gemaakt hebben en dat de bal nu niet langer in hun kamp licht.

Verwachtingsmanagement en duidelijke afspraken zijn essentieel bij dergelijke

participatieve trajecten. Zo merkte men bij aanvang van het Burgerkabinet op dat heel wat burgers ook zaken buiten de scope wilden bespreken, zoals parkeerruimte en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer.

Het is niet altijd even eenvoudig om jongeren en mensen met een migratie-achtergrond te betrekken, zelfs wanneer je hiervoor in extra inspanningen voorziet. Daarnaast wil het niet zeggen dat jongeren in Burgerkabinetten of andere 'mini-publics' ook effectief hun inbreng zullen delen. In Gent werden de bijeenkomsten bijvoorbeeld niet bijgewoond door een aantal van de geselecteerde jongeren.

Onderschat de inzet en kost van participatieve trajecten niet. Naast kosten voor praktische zaken heb je ook heel wat mankracht nodig om dit tot een goed einde brengen. Zo kruipt er bijvoorbeeld ook werk in het zoeken van een geschikte locatie, het regelen van vrijwilligersvergoedingen en de bijhorende communicatie.



## Burgerpanels in Huldenberg

### Doelstelling

Op welke manier betrek je burgers in een gemeente van 10.000 inwoners? Het gemeentestuur van Huldenberg tekende samen met zijn inwoners de krijtlijnen uit en valideerde dit participatiekader in zijn participatiereglement. Het reglement legt de spelregels vast voor burgerparticipatie in Huldenberg. Het lokaal bestuur wil de burgers alle kansen geven om in dialoog te treden. Naast de doorstart van bestaande adviesraden, plaveien burgers en bestuur samen aan nieuwe initiatieven waaronder burgerpanels.

### Participatiereglement

Het gemeentebestuur geloofde in een participatieve aanpak voor de opmaak van het participatiereglement. Tijdens een infoavond bij de opstart van de nieuwe legislatuur riep het bestuur zijn inwoners op om mee te bouwen aan het gemeentelijk beleid. Nadat deze oproep ook op sociale media en via andere kanalen verspreid werd, gaven een 130-tal inwoners aan te willen samenwerken. Opvallend was dat deze oproep een ander segment van de bevolking aansprak dan klassiek bereikt wordt bij de samenstelling van de adviesraden. Dat vormde een mooie aanvulling op de leden van de bestaande, conventionele adviesraden die als bevoorrechte partners reeds betrokken zijn.

Een eerste test was samen met inwoners een participatiereglement uitschrijven. Een burgerpanel van 13 inwoners adviseerde het lokaal bestuur over hoe zijn participatiebeleid eruit kon zien. Ze bogen zich over kwesties als genderverhouding, rol van mandatarissen en gemeenteambtenaren, vergaderfrequentie, minimum/maximum aantal leden... bij participatie-initiatieven die de gemeente initieert. Dit ontwerp van participatiereglement kreeg in april 2020 groen licht van de gemeente- en OCMW-raad. Deze ervaring werd zeer positief ervaren door inwoners en gemeentebestuur. Op dit elan wilde Huldenberg verder bouwen met een doorstart van de bestaande adviesraden en daarnaast innovatieve burgerpanels.

### Burgerpanels op initiatief van het lokaal bestuur

Burgerpanels kunnen door het lokaal bestuur opgericht worden. De COVID-19 maatregelen zorgden ervoor dat ieder burgerpanel een eigen dynamiek volgde. Het burgerpanel over de vergroening van de dorpskern van deelgemeente Huldenberg kon bijvoorbeeld live opstarten. Met een plattegrond in de hand hielden inwoners in kleine groep een eerste brainstorm over verzuchtingen en verlangens van de dorpskern. Tijdens een tweede bijeenkomst spraken externe experts online over

vergroening maar ook over het belang van toegankelijkheid, de impact van omgevingsgeluid, overlast... Op een derde (online) bijeenkomst zullen de inwoners hun brainstorm verdiepen tot een adviesnota voor het bestuur.

Het burgerpanel over de herbestemming van de kerken kon omwille van de COVID-19 maatregelen niet fysiek doorgaan. Dat rond het Lokaal Mondiaal Beleid dan weer wel. Dat burgerpanel kreeg als opdracht de prioriteiten scherp te stellen over dit beleidsthema. Hiermee ging het panel reeds online aan de slag in twee vergaderingen.

#### **Erkende burgerpanels op initiatief van de inwoners**

Burgers nemen het initiatief om zich te verenigen rond een bepaald thema of grondgebied. Ze kunnen ervoor kiezen erkend te worden door het lokaal bestuur. Daarbij volgen ze het kader van het participatiereglement, worden verslagen en vergaderingen openbaar maar krijgen ze ook logistieke ondersteuning en expertise aangeboden door ambtenaren en/of lokale politici. De ondersteuning kan bestaan uit een vergaderzaal, de onkosten terugbetalen om een expert in te huren, de participatie-ambtenaar die helpt een stevig dossier samen te stellen als advies naar het bestuur of een vakambtenaar die zijn expertise deelt. Het College en gemeenteraad nemen ook het engagement op een geargumenteerde antwoord te formuleren op alle adviezen die het burgerpanel formuleert. Daarbij is een belangrijke afweging hoe gedragen de adviezen zijn door een groot deel van de bevolking. Voorbeeld zijn de dorpsraden, het burgerpanel rond gezondheid, over natuur en milieu en over het bermbeheer en voetwegen.

#### **Betrokken partij**

De gemeente Huldenberg voert zijn participatiebeleid zelf uit en bundelt de expertise die in de gemeente aanwezig is. In 2019 werd een deeltijdse participatie-medewerker aangeworven om de ambitie van het nieuwe bestuur in de praktijk uit te rollen.

#### **Resultaat**

Huldenberg zette in op 3 fronten:

- Een doorstart van de bestaande adviesraden

- Opstarten van enkele burgerpanels op initiatief van het lokaal bestuur
  - Erkennen en ondersteunen van enkele burgerpanels op initiatief van de burgers zelf
- Het kader om dit mogelijk te maken, het vernieuwde participatiereglement, werd ook samen met de inwoners vorm gegeven. Dit zorgde, samen met de oproep naar de brede bevolking om de koppen bij elkaar te steken, voor een vliegende start van burgerparticipatie in Huldenberg, ondanks de uitdagingen die COVID-19 met zich meebracht

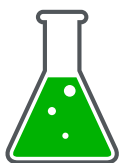
#### **Bereik**

Het gemeentebestuur deed een laagdrempelige oproep naar de inwoners om mee na te denken over het lokaal beleid. Diegenen die interesse toonden, worden telkens persoonlijk gecontacteerd wanneer het bestuur een participatie-initiatief neemt. Daarnaast worden alle inwoners opgeroepen zelf een burgerpanel te vormen, een erkenning aan te vragen en daardoor ook ondersteuning te ontvangen van de gemeente. Bij de adviesnota's neemt het College en de gemeenteraad steeds de brede gedragenheid van de nota mee als criterium. De burgerpanels zijn niet representatief samengesteld maar op basis van vrijwilligheid en interesse. Maar de adviesnota's worden steeds afgewogen aan het algemeen belang van alle inwoners in de gemeente.

#### **TIPS**

De oproep om als inwoners mee betrokken te worden bij het lokale beleid gebeurde erg laagdrempelig. De geïnteresseerden moeten zich niet verbinden tot een langdurig engagement, ze kiezen zelf over welke thema's of concrete dossiers ze hun hoofd wilden buigen, er wordt geen ellenlange kalender van overlegmomenten vastgelegd.

Een succesfactor van de burgerpanels is de goede verhouding tussen de oudgedienden die de knepen van het vak kennen door hun jarenlange ervaring in een adviesraad, en een frisse wind van inwoners die willen meedenken.



## Burgerpanel in Mechelen

Stad Mechelen wil de kloof tussen burgers en bestuur verkleinen. Met dit proefproject zoekt ze een vernieuwende manier om burgers te betrekken bij het beleid. Met dit burgerpanel wil Mechelen inzetten op participatief burgerschap. «De beslissingen die we nadien in de gemeenteraad nemen, zijn beter gedragen door het publiek en het zal de gemeenteraad een betere dynamiek geven», zeggen schepen van participatie Patrick Princen en Fabienne Blavier, gemeenteraadsvoorzitter.

Het burgerpanel werkt in drie fases:

1. Het thema bepalen
2. 50 burgers aanwerven
3. Aan de slag gaan

### Stap 1: Thema betalen

In de proeftuin is er gekozen om het thema in drie stappen te bepalen:

1. elke raadscommissie, dat zijn er negen, kon een voorstel van thema doen. Naast die negen thema's werden er vijf thema's geselecteerd uit het participatietraject De Grond Der Dingen;
2. het college van burgemeester en schepenen selecteerde er uit deze 14 thema's twee.
3. de kerngroep koos tot slot één thema en deed een suggestie van vraagstelling.

Het gekozen thema - 'een bruisende stad met voldoende rustplekken' - is toch enigszins verrassend. Er was immers niet meteen een link met het meerjarenplan. Men is tot deze keuze gekomen door alle commissies bij te wonen en allerhande thema's te verzamelen. Het thema is één van de vijf thema's van De Grond Der Dingen en komt dus in die zin vanuit de Mechelaar zelf. Tijdens deze fase had het burgerpanel nog geen inspraak, maar dit wil men wel anders aanpakken in de toekomst.

### Stap 2: Burgers aanwerven

Het burgerpanel werd geselecteerd via tweetrapsloting. Eerst lootte het computerprogramma SPSS Mechelaars die 16 of ouder zijn uit het bevolkingsregister. Door gebruik te maken van het open source R algoritme was

men zeker dat aan de vooraf bepaalde, representatieve quota voor het panel voldaan werd. De gelote inwoners werden via een brief uitgenodigd om zich kandidaat te stellen voor het burgerpanel. Uit alle positieve antwoorden werden 50 willekeurige Mechelaars geselecteerd voor het panel.

### Stap 3: Aan de slag

Normaliter had het eerste infomoment met een introductie bij het panel en speeddate met de kerngroep reeds plaats gevonden in maart 2020, maar het coronavirus besliste daar anders over. Tijdens een deliberatie van twee dagen wil men inzichten van experts verzamelen rond dit thema - ook specifiek toegepast op Mechelen - om dan tot aanbevelingen en adviezen te komen tijdens rondetafelgesprekken.

De tweedaagse wordt mee vorm gegeven door experts bureau Levuur en ambtenaren van de Vlaamse overheid. Er zullen verschillende moderators klaar staan om de tafels op een goede manier te begeleiden. Zo kan er met de 50 mensen interactief gewerkt worden om een duidelijk advies te verkrijgen. Het advies wordt samen met de begeleiders en moderators opgeschreven. Per tafel zullen twee begeleiders voorzien worden: één moderator en één verslaggever.

Er komt ook een infosessie voor de leden van het burgerpanel. Het burgerpanel zal twee keer samenkomen rond het gekozen thema. Tijdens deze twee dagen werken de 50 Mechelaars dan samen met experts, beleidsmedewerkers en stakeholders.

De kerngroep van het burgerpanel bestaat uit voorzitters van de gemeenteraadscommissies, medewerkers van Stad Mechelen en externe experts. Gemeenteraadsleden zetelen zelf niet in het burgerpanel. De kerngroep telt raadsleden, enkele experts en ambtenaren die het traject rond het burgerpanel vormgeven. Zij bewaken het proces, maar ontfermen zich niet over de inhoudelijke discussie die het burgerpanel zelf zal voeren.



## Meer info en bronnen

[De Wakkere Burger](#)

[Steen, De Groof en Van Hoof \(2020\). Innovaties in lokale democratie. Agentschap Binnenlands Bestuur.](#)

[Veldverkenning Burgerinitiatieven - Socius](#)

[Vlaamse Overheid - Burgerparticipatie](#)

[OESO-rapport 'Catching the Deliberative Wave'](#)

[OESO evaluatie-richtlijnen](#)

[Democracy in a pandemic: participation in response to crisis](#)

[VVSG-publicatie 'Randvoorwaarden voor beleidsparticipatie'](#)

[VVSG-publicatie '45 methodieken voor lokale beleidsparticipatie'](#)

[Burgerparticipatie in Vlaamse steden - Naar een innoverend participatiebeleid](#)